

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**BREVVEKSLING OG DAGBOGS-
OPTEGNELSER FRA 1848 — 50**

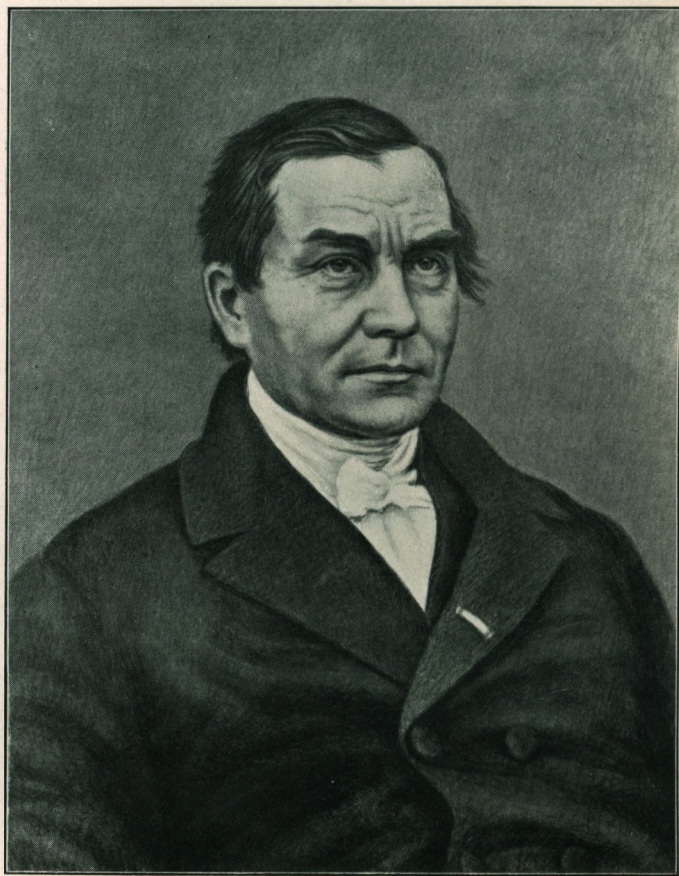
VEDRØRENDE

HOLGER F. RØRDAM

UDGIVET AF

K. RØRDAM

G. E. C. GADS FORLAG — KØBENHAVN 1914

Ristau,

I Aarene 1877—78 udgav Historikeren Dr. theol. & phil. H. F. Rørdam som et Særtryk af »Kirkehistoriske Samlinger«¹⁾ sin nu forlængst udsolgte »En gammel Præsteslægts Historie«. Den omfatter Slægten Rørdams og de i denne Slægt indgiftede Personers Historie i de vigtigste Hovedtræk gennem et Tidsrum af over 300 Aar indtil Slægtens 8. Led. Nu fortsættes samme Slægt i 12. Led.

Af Mænd omfattede det 8. Slægtled i den danske Hovedlinje kun 3 Personer, der alle var Præster, nemlig Dr. theol. Hans Christian Rørdam († 21. Decbr. 1869 som Sognepræst i Hammer), Hans Nicolai Kellermann Rørdam († 23. Sept. 1884 som Sognepræst i Ondløse) og Peter Rørdam († 18. Sept. 1883 som Sognepræst i Lyngby)²⁾.

I Slægtsbeskrivelsen blev det 8. Led ganske vist opført, men Personernes Levnedsløb blev ikke nærmere beskrevet, blandt andet af den Grund, at de to sidstnævnte Personer endnu levede og virkede, da Slægtshistorien udkom. Senere har H. F. Rørdam sat sin ene Farbroder, den meget originale grundtvigske Præst Peter Rørdam, et værdigt Mindet i det omfattende

¹⁾ Kirkehist. Saml., III. R., 2. Bd.

²⁾ Peter Rørdam havde indgivet sin Afskedsbegæring umiddelbart før sin Død.

Værk: »Peter Rørdam, Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling« (Kbhvn. 1891—95).

Kort før sin Død i Foraaret 1913 naaede H. F. Rørdam som 83aarig ogsaa at sætte sin Mørfader, Provst Dr. theol. Wolf Frederik Engelbreth († 22. Maj 1862 i sin Alders 91. Aar), et Minde ved at fremdrage denne baade som Sprogforsker (koptiske Sprog) og Theolog betydelige Personlighed¹⁾.

I Marie Rørdams bekendte: »Tilbageblik paa et langt Liv« (Kbhvn. 1911) findes mange Træk til Oplysning af Slægtens 8. og 9. Led, navnlig Biskop, Dr. phil. & theol. Thomas Skat Rørdam († 25. Sept. 1909), men nogen samlet Levnedsskildring af 8. og senere Slægtled er dog endnu ikke udgivet. For Hans Christian Rørdams og Peter Rørdams Vedkommende kan dette dog tildels siges at have fundet Sted ved de af afdøde Biskop Fr. Nielsen i Bricka: »Dansk biografisk Lexikon«, Bd. XIV, meddelte Biografier.

Dr. Holger F. Rørdam samlede gennem sit lange og flittige Liv som historisk Forsker et betydeligt Materiale foruden det alt udgivne til Slægtens videre Historie, men naaede dog ikke at faa det bearbejdet. Der er en Mulighed for, at det senere vil lykkes Udgiveren af disse Linjer at sammenstille en udførligere Slægtshistorie paa Basis af Dr. H. F. Rørdams Samlinger og med Hensyntagen til, hvad der ad anden Vej kan fremskaffes af Materiale; men en saadan Slægtshistorie kan dog næppe nutildags tænkes at have Interesse uden for en snævrere Kreds.

Det tør derimod antages, at nedenfor gengivne Dagbogsoptegnelser og Breve, der er udvalgt af Slægtens Arkiv, maaske kan have mere almindelig Interesse, da

¹⁾ Kirkehist. Saml., V. R., 5. og 6. Bd.

de giver et formentlig karakteristisk Billede af Stemninger og Tilstande i Tiden omkring 1848. Det er ganske vist helt personlige Breve, for største Delen fra Fader til Søn, og Brevskriverne har mindst af alt tænkt paa nogen Offentliggørelse, men maaske netop derfor giver de et ganske ægte Indtryk af Stemninger og Tilstande i en studerende Embedsmandsfamilie, der ved Husfaderens Virksomhed som Sognepræst i Fredericia og ved Familiens Ophold i denne By i Krigsaarene havde Lejlighed til at komme Forholdene nær ind paa Livet.

Til Forstaaelse af Familieforholdene mellem Brevskriverne maa følgende anføres. Slægten Rørdam var allerede den Gang talrig og delt i en norsk og en dansk Gren. Stamfaderen i 6. Led, Christian Bolle Rørdam, havde først været Præst i Vestindien, og var derefter i mange Aar Præst i Ullensvang og Kinservig Præstegæld i Bergens Stift, hvor han døde 1802. Han havde 8 Børn, men kun to af hans Sønner havde Efterkommere, nemlig Sønnerne Jacob Rørdam og Thomas Schatt Rørdam. Den førstnævnte var Artilleriofficer i den norske Hær og blev i Norge efter 1814. Tilsidst var han Overtoldbetjent ved Vallø Saltværk og døde 1852. En af hans Sønner var Anton Chr. N. Rørdam, f. 1811, der var Kaptejn i den norske Marine, senere Toldinspektør i Arendal. En anden Søn, Jens W. Rørdam, f. 1818, var ansat i Toldetaten, og en tredie Søn, Jacob Thomas Rørdam, f. 1825, var i 1848 Student og studerede Bjergvidenskab, men var ivrig som Journalist og havde en ikke helt ringe digterisk Aare. Senere tog han Eksamen i Bjergvidenskab, blev Bestyrer af Jarlsberg Værk, og var en duelig Geolog¹⁾.

¹⁾ Smlg. Th. Kjerulf: »Udsigt over det sydlige Norges Geologi«, Kra. 1879, S. 36 o. flg.

Han var begejstret Skandinav og »Maalstræver« paa den Tid, at Brevvekslingen foregaar.

Den ældste af Christian Bolle Rørdams Sønner, **Thomas Schatt**¹⁾ Rørdam gik til Danmark og studerede. Tiderne var trange, og han naaede aldrig mere at gense sin Fader og Moder i Norge, med hvem han dog stod i stadig Brevveksling. Han døde som Præst i Tølløse og Agerup 1831. Hans tre Sønner, der alle blev Præster, udgjorde sammen med flere Døtre Slægtens før omtalte 8. Led. Heraf var den ældste Søn, **Dr. Hans Christian R.**, som nævnt, den Gang Brevene blev skrevet, Sognepræst i Fredericia, og hans to Brødre Præster paa Sjælland. Hans Christian Rørdam var født 1803, blev Student fra Roskilde Skole 1820, theologisk Cand. i 1824 og disputerede 1828 for Licentiatgraden. Han blev Sognepræst for Laastrup og Skals i Viborg Stift i 1829 og ægtede samme Aar **Conradine Engelbreth**, Datter af Konsistorialraad, Dr. theol. **W. F. Engelbreth**, Præst i Lyderslev paa Sjælland. I 1840 blev **Dr. H. C. Rørdam** forflyttet til Fredericia, hvor han var Præst i 10 Aar, for dernæst at flytte til Hammer og Lundby i Sjællands Stift. Han virkede her i 19 Aar til sin Dødsdag i 1869. **Dr. H. C. Rørdams** Levnedsløb er, som omtalt, skildret af Biskop **Fr. Nielsen**. Af Ægteparrets Personligheder giver deres Svigerdatter, **Bispinde Marie Rørdam** følgende Karakteristiker:

»Over begge mine Svigerforældre var der noget me-

¹⁾ Moderen var **Marie Elisabeth Schatt** († 2. Juni 1805), var Datter af Raadmand **Thomas Schatt** i Køge. Han havde studeret i Kbhvn., men Slægten stammer fra Tyskland, hvor den først kendte **Thomas Schatt** var indskrevet i 1552 ved Wittenbergs Universitet i Henhold til en efterladt Optegnelse fra **Dr. Holger R.**

get respektindgydende, men lærte man dem først at kende, glemte man det. Hver for sig var de udprægede Mennesker, men baade af Natur og Karakter højst forskellige. Min Svigerfader var en Mand af den gamle Skole. Han holdt ikke af Modsigelse, var myndig og bestemt. Fra sin Moder havde han arvet et tungt Sind, og han kunde let blive hæftig, men bagved var der et baade kærligt og trofast Hjertelag. Han havde en rund Haand, baade hvor det gjaldt om at hjælpe Trængende og hvor han kunde gøre nogen Glæde, og det i lige Maade, enten det var hans Familie eller fjernere staaende. Mange var de, som hos ham fik Hjælp baade i Raad og Daad.<

»Min Svigermoder var et livligt, virksomt og ivrigt Menneske, som med stor Dygtighed og Omsigt styrede sit store Hus med Brygning, Bagning og Mejeri Hun var en ualmindelig god Fortæller med ikke ringe humoristisk Sands I det hele var hun et Menneske med mange Evner og et let og hurtigt Nemme. Ogsaa hun havde et heftigt Sind og kunde hurtigt bruse op, men det gik snart over igen.<

Den ældste Søn, Holger Frederik Rørdam, var født i Laastrup Præstegaard den 14. Juni 1830, og opvoksede der til sit 11. Aar, da Faderen flyttede til Fredericia, hvor Holger og hans 1½ Aar yngre Broder Skat kom i Latinskole. De første 11 Barndomsaar i de ejendommelige typisk jyske Omgivelser i Laastrup satte sit uudslettelige Spor i Holger F. Rørdams roligt betænksomme, men dog saa energiske Natur. Da Holger kom i Skole i Fredericia, maatte han i Begyndelsen døje mange Drillerier fra Kammerater og Lærere paa Grund af sin ravjyske Udtale. Den fortog sig dog snart, og kun den meget opmærksomme Iagttagere kunde i de

senere Aar baade hos Holger og Broderen Skat spore en og anden lille Ejendommelighed, som viste, at det kraftige Jydemaal havde været Barndommens Sprog.

Holger F. Rørdam blev Student i Aaret 1847, Skat Aaret efter. Begge de unge Studenter blev, ligesom mange af deres Studiefæller, hurtigt grebne af den opdukkende nationalliberale Bevægelse, men deltog dog ikke aktivt i Politiken, heller ikke i deres senere Livsperiode ud over en enkelt Gang eller to at være Stillere ved et Folketingsvalg.

De var tidligt udviklede og begge, om end paa forskellig Maade, videnskabeligt interesserede, Holger i Studiet af Danmarks Historie, som satte sin første Frugt i Afhandlingen: »De danske og norske Studenter's Deltagelse i Københavns Forsvar mod Carl Gustav« (Kbhvn. 1855). — Skat havde allerede som Skoledreng begyndt Studiet af de syriske Sprog og var, efter at have taget theologisk Eksamen, en Rejse i England for at studere de syriske Haandskrifter, der kort i Forvejen var erhvervede i de nitritiske Klostre ¹⁾. Fra de tidlige Drengenaar havde han til lige stor Kærlighed til Naturen og var en ivrig Blomsterelsker og Blomsterdyrker, en Interesse, som han vedligeholdte til sine seneste Aar.

I København levede Dr. Hans Christian Rørdams Svoger, Konferentsraad Chr. Fr. Holm (1796—1886), gift med Marie Elisabeth Engelbreth. En

¹⁾ Biograf. Lex., XVI. Bd., S. 536. Smlg.: Nyt theol. Tidsskrift, Bd. 17 1856, 1. H. Heri er trykt Skat Rørdam: »Melitos Tale til Kejser Augustin«. Efter en syrisk Oversættelse fundet i et nitritisk Kloster i Ægypten. En meget rosende Anmeldelse fra sagkyndig Side findes i »Avertissements-Tidende« for 8. Maj 1856.

yngre Søster, Severine Andrea Engelbreth, var gift med Dr. juris A. L. Casse (1803—1886), der i 1845 blev Kriminalretsassessor, senere blev han først Borgmester i København og derefter Justitsminister i Halls Ministerium. Baade i Holms og Casses Huse var der flere Fættre og Kusiner, omtrent jævnaldrende med Holger og Skat.

Hvad Sceneriet angaar, er det væsentlig Tilstandene i København og Fredericia, der har Interesse i denne Sammenhæng.

København i 1848 er saa ofte skildret, at det ikke vil være nødvendigt her at gentage det. Det var »Byen indenfor Voldene«, med Studenter meget opfyldte af deres egen Betydning, og med politiserende Borgere, som nu begyndte at røre paa sig efter Enevældens Tryk.

Fredericia husede en ejendommelig blandet Befolkning med industri- og handelsdrivende Katoliker, Reformerte og Jøder indblandede mellem de for største Delen af Jordbrug levende Borgere. Byen havde før været en stærk Fæstning, men under Frederik den 6. og Christian den 8. var Fæstningsværkerne blevet fuldstændig overladt til sig selv og helt forfaldne, skønt man den Gang ikke havde nogen Rigsdag, der snørede Pengespørgsøgen til for »Militærudgifter«. Nørrejyllands eneste faste Støttepunkt var saa forsømt, at man ved Krigens Udbrud i 1848 mente, at det var ganske haabløst, endog blot at forsøge et Forsvar, og General Bonin besatte derefter Byen i Begyndelsen af Maj 1848. I den følgende Tid blev Byen, som ganske vist nu husede en Del af Fjendens Tropper, men hvor iøvrigt hele den danske Befolkning opholdt sig og foretog sine daglige

Sysler omtrent uhindret, flere Gange bombarderet af vore egne Kanonbaade, uden at det skadede Fjenden, men derimod tilføjede Byens Borgere forskellig Molest. Man skal gaa helt tilbage til Trediveaarskrigens Tid for at finde Mage til bagvendt Krigsførelse.

Da Fredericia ved Vaabenstilstanden blev rømmet af Tyskerne, fik Byen atter dansk Besætning, og Major — senere Oberst — **L u n d i n g** blev Fæstningskommandant. Her var endelig, som en sjælden Undtagelse, en Mand med Ben i Næsen kommen paa den rette Plads, og han satte al mulig Kraft paa Istandsættelse af Fæstningsværkerne. Han forestod sin Metier, og Byen fik virkelig nu Karakter af en Fæstning, og holdt sig trods alle Angreb, da den efter Krigens fornyede Udbrud blev indesluttet af en betydelig Styrke under **B o n i n**. Den blev bombarderet den 16.—19. Maj 1849 og flere Gange senere, men den 6. Juli 1849 skete det danske Udfald fra Fæstningen, der førte til Fredericiaslaget, som i al Krigens Jammer og Elendighed gjorde, at Danske den Gang var stolte af at være Danske.

Under Belejringen blev **D r. H a n s C h r i s t i a n R ø r d a m** paa sin Post som Byens Præst, baade under Besættelsen af de Tyske og senere under Bombardementet. Han søgte at hjælpe de arme Beboere, hvor han kunde, og senere blev han af Regeringen udnævnt til Medlem af den Komité, som skulde fordele Understøttelser til de af Byens Borgere, der havde lidt mest ved Bombardementet. Først da Krigsskuepladsen ikke længere var nær Fredericia, søgte han Forflyttelse og blev som nævnt Sognepræst i Hammer.

Sønnen **H o l g e r F. R ø r d a m** kom den 1. Novbr. 1841 i Fredericia Latinskole. Han har paa meget pynte-

lig Vis ført en Art Dagbog i skematisk Form, hvori alle vigtigere Begivenheder i hans eget og hans Families Liv er optegnet lige fra hans Fødsel den 14. Juni 1830 til den 20. Novbr. 1850. Udgiveren har antaget, at det kunde være af Interesse at medtage som Supplement til Brevene fra Krigsaarene noget af Dagbogen fra samme Tidsrum. Disse Uddrag er tagne med, ikke fordi de indeholder noget væsentlig nyt, historisk set, men fordi de trods den noget tørre Form, der i Hovedsagen holder sig til Fakta og ikke giver Kommentarer, dog for den opmærksomme Læser vil give et Indtryk af den aandeløse Hast, hvormed Begivenhederne udviklede sig i »det mærkværdige Aar«. — Dagbogsnotitserne giver ogsaa i en hel anden Retning et karakteristisk Tidsbillede ved at vise, hvor besværlige og ofte utroligt langsomme Daidens Rejser fra den ene Landsdel til den anden var, og med hvor godt Humør man fandt sig i Forsinkelserne. Hvad Krigsefterretningerne i Dagbogen angaar, ser man let, at nogle kun er Frugterne af den 18aarige Holgers Avislæsning, men andre bærer Selvoplevelsens Præg.

Af den foreliggende store Samling Breve, for største Delen skrevne af Dr. H. C. Rørdam i Fredericia til Sønnen H o l g e r i København, har Udgiveren modtaget nogle enkelte fra 1847, skønt de handler om personlige Forhold hos Brevskriveren og Modtageren. Men de giver et lille Billede af, hvor overmaade vigtig en Begivenhed, det var for den gode Stad i Fredericia i 1847, at de fra Latinskolen udgaaede Studenter fik gode Eksamenskarakterer ved Universitetet. Disse Breve fra 1847 tillader ogsaa et Indblik i de idylliske Forhold, der herskede, før Krigstrompeten og den politiske Vækkelse rev Folket af Dvale.

Hvor intet andet er bemærket, er Brevene skrevet til Student Holger F. Rørdam. For en Del af Brevenes Vedkommende havde Holger R. foretaget en Afskrift og ledsaget dem med Anmærkninger af oplysende Karakter. Dette er foregaaet i et nu ikke mere kendt Øjemed paa et tidligt Tidspunkt, efter Skriften at dømme omtrent omkring Aaret 1852. Holger syslede allerede den Gang med Slægtens Historie, og der foreligger et udførligt Ud-kast fra 1853, hvortil han maaske har tænkt sig, at Brevsamlingen skulde udgøre et senere Tillæg. Holger F. Rørdams Anmærkninger til Brevene er i det følgende betegnet med Mærket H. F. R., medens de af Udgiveren tilføjede Anmærkninger er uden Mærke.

Nr. 1. Fra Faderen, Dr. theol. H. C. Rørdam.

Fredericia, den 18. Oct. 1847.

Det er mig en stor Glæde, at det gaaer Dig godt med Hensyn til Din Examen¹⁾. Gud give Dig fremdeles Lykke dertil. Ligeledes er det mig kjært, at P r i p ²⁾ staaer sig godt. Og naturligvis føler man sig her i Byen meget fornøjet ved Alt, hvad man hidtil har hørt fra og om Eder Alle. Det vil blive en Hæder for vor Skole, dersom der kan blive fire Laud og een Indkaldelse. — Det fornøjer mig, at Du er kommen i Bekjendtskab med Adjunct S o r t e r u p ³⁾, thi han er en dygtig Mand Naar Din Examen er endt, kunde Du tale med Onkel Holm, om og hvorledes Du skulde aflægge Minister Greve M o l t k e Din Tak for de Aar, Du i Skolen har haft hans Legat. Ogsaa efter Examen kunde Du besøge min gamle Studenterven H a n s K n u d s e n, Registrator

i Geheimearchivet, han har grundige Kundskaber i den danske Historie ⁴⁾).

¹⁾ Holger var rejst til København for at tage Studentereksamen.

²⁾ Rasmus Prip, Søn af Skibstømrermester Jørgen P. i Fredericia. Han var Holgers Studenterefælle og Ven for Livstid. Prip gik med i Krigen som frivillig. Senere var han i mange Aar Præst i Svendborg.

³⁾ Fjernere Slægtning af Holger, den Gang ansat i det oldnordiske Museum, død 1849 som Præst i Langaa

⁴⁾ Herved blev Begyndelsen lagt til Holger Rørdams Besøg paa Arkivet, som gennem hans lange Liv kom til at spille en saa indgribende Rolle i hans historiske Studier.

Nr. 2. Fra Broderen Skat Rørdam ¹⁾).

Fredericia, den 18. Oct. 1847.

Det er dog forskrækkeligt saa brilliant som det gaaer Eder, sikken Honneur for vor saa foragtede Skole. Rectoren er saa glad, at det er fast naragtigt. Da vi fik Brev fra Ebn-Soliman i Løverdags ²⁾), hvilket skete medens Morgnebønnen blev oplæst, kom han farende: »Nu har Salomonsen faaet 3 Præ'er o. s. v., det er dog en Pokkers lille Jøde, de to sidste skulde han jo egentlig ikke have haft, skulde han vel?« Svar: »Nej, det var jo rigtignok mod Forventning«. »Den lille Rad, hvem skulde have troet det«

Det glæder mig ret, at jeg har faaet Hornemanns Plantelære. For de 4 Mark, som blev tilovers fra Botaniserspaden, kan Du købe mig Dreyers Flora excursoria Hafniensis

¹⁾ Skat Rørdam var den Gang ca. 16 Aar gammel.

²⁾ A. L. Salomonsen, Søn af Købmand S. i Fredericia. Tog Eksamen med Udmærkelse.

Nr. 3. Fra Moderen.

Fredericia, den 30. Oct. 1847.

Jeg gratulerer Dig til Dit Laud. Her i Byen er man saa glad over Udfaldet af Eders Examen, at man i de første Dage ikke talte om Andet. I Torsdags gjorde vi et pænt lille Gilde til Ære for Dig, og jeg haaber, at det har ringet gevaltigt for Dine Øren; her var Pastorerne Kallenbach, Stahlsmidt¹⁾ og Hansen, Lægerne Justitsraad Nielsen, Dr. Reumert, Overlæge Hvidding og Koefoed, de tre Lærere²⁾ og vor Husven Diogenes³⁾.

Fader udbragte ved Bordet Magisterens Skaal med en pæn Tale og takkede ham i alle Forældrenes Navn, hvorpaa Magisteren lidt efter rejste sig og i et just ikke meget flydende Foredrag udviklede, at man kun med saadanne Disciple kunde vente et saadant Resultat. En af Herrerne udbragte derpaa Din Skaal særskilt

¹⁾ Reformert Præst i Fredericia, havde været Holgers Lærer i Tysk og Fransk i Skolen.

²⁾ Rector, Magister Bjerregaard og to Adjuncter.

³⁾ Vilhelm Diogenes, den Gang Løjtnant, i 1848 Kaptein ved 12. Bataillon.

Nr. 4. Fra Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 29. Jan. 1848.

.... Angaaende Hyldingseden, som blev aflagt til Fr. VII, gaar det Rygte her i Byen, at Studenterne ved denne Lejlighed havde sunget Marseillaisen og andre franske Frihedssange, og at Ingen af dem have aflagt Eden, men jeg vil haabe, at det er Løgn, thi hvordan det saa siden gaaer, er Fr. VII dog Eders Konge. Ligeledes fortælles der, at flere Studenter ere arresterede¹⁾.

.... Jeg har i Ferien begyndt at læse lidt Syrisk. Du veed, at Fader har et syrisk Test., og jeg har allerede læst de 5 første Vers

¹⁾ Størsteparten af Studenterchoret aflagde Eden, skjøndt der var nogle, der ikke gjorde det, men der blev ingen arresterede. Anm. af Holger R.

Nr. 5. Fra Faderen.

Fredericia, den 8. Febr. 1848.

Det var en sand Sorg og et stort Tab for Fædrelandet, at den gode Konge Chr. VIII skulde saa tidligt bortkaldes fra sin Gjerning. Han var i saa mange Henseender en sjælden Mand paa sin Throne, men Gud maa sørge for Danmark. Og skal der blive Gjenvordigheder at gennemgaa for sande Patrioter, saa vil ogsaa derved Folkets Kraft og Selvstændighed udvikles gennem Trængselen Det er glædeligt at see Fr. VII træde saa fornuftigt op, som hidtil er sket. — Herfra Byen er indsendt en Adresse, men uden Politik med en fædrelandssindet Lykønskning til Fr. VII, vor Stads gamle Ven og Bekjendt. Der var mange Forhandlinger om den, men man kunde ikke komme til Ende eller blive enige, saa tog jeg mig for en Aftenstund og skrev et Udkast, som vandt almindelig Bifald, og næste Dag blev det undertegnet af Magistrat og Borgerskab og gik ind

Vore Gjendøbere, som kom hertil i November f. A., vakte i Begyndelsen megen Opsigt, men nu er Sagen igjen i Stilhed, og jeg har haft den Fornøjelse, at en dygtig Ungkarl fra Erritsøe totalt slog Formanden af Marken i en ordentlig Disputats. Han studerede nogle Dage iforvejen de vigtigste Bevissteder i Biblen desangaaende, og derpaa demonstrerede han med Fynd:

»Enten skal Du sige, at det er Løgn, der staar her, eller ogsaa er Du en falsk Lærer«

Din Moder og jeg havde tænkt paa at anskaffe os en Wiernervogn, hvis Evnen kunde slaa til, der stod nylig en averteret fra Fiolstræde Nr. 186, Du kunde gaee hen og see paa den

Nr. 6. Fra den yngre Broder Frederik ¹⁾.

Høvdingsgaard, den 26. Marts 1848.

.... Jeg vil gjerne høre Noget fra Dig i denne bevægede Tid, og jeg vilde gjerne vide, om Du eller nogen Andre af Fredericianerne har været med at gjøre alle de Comedier, I ville nok have Landet til en Republik, siden I holde Forsamlinger paa Universitetet. Det er et priseligt Forsæt af Eder, at I ville øves i Vaabenbrug, for at I kunne blive raske Kjæmper for Fædrelandet. Jeg skulde spørge fra Tante Bolette, om Du ved Noget om, hvordan det gaar i Fredericia med alle de tyske Soldater Blandt andre Fornøjelser, jeg har haft i den senere Tid, red jeg Katten af Tønden hos Skovrideren Fastelavnsmandag, og jeg har været til to Baller

¹⁾ Frederik Rørdam var den Gang 13 Aar og opholdt sig og blev undervist hos sin Farbroder, Pastor Peter Rørdam, der boede paa Høvdingsgaard, medens Præstegaarden i Mern blev opbygget efter en Ildebrand. Frederik var en glad, æventyrlysten Sjæl, men faldt igennem ved Studentereksamen, og blev i en Alder af 19 Aar sendt til Sydamerika, hvor han drog Vest paa med et Udvandrertrøg. Dette blev angrebet og tilintetgjort af Indianerne og Frederik blev, efter hvad der angaves, dræbt i Kampen. Mange Aar efter dukkede dog et Rygte op om, at en dansk Mand fra Fredericia havde set Frederik og talt med ham; han var taget til Fange og til Slut blevet Indianerhøvding. Nogen Bekræftelse herpaa haves dog ikke.

Nr. 7. Fra Faderen.

Fredericia, den 25. Marts 1848.

Tak for Din kjærlige Lykønskning til min Geburtsdag. Dit Brev kom netop den 18. Marts, og fandt os Alle ved Helbred og Velgaaende. Nu har jeg altsaa oplevet mit 45. Aar. Hvormange Dage, der endnu kunne være tilbage inden Afskedstimen, staaer i Guds Haand, men jeg takker Gud for hans Godhed

Det er en urolig og stormfuld Tid, Du er kommen til Kjøbenhavn i, men for Menneskets Udvikling og Erfaring kan saadanne Omstændigheder tjene til Gavn. Selvstændighed og Kraft udvikles derved. Det er en ypperlig Forandring i Ministeriet, de nye Kræfter, især de borgerlige Medlemmer, tænker jeg, ville ryste al det gamle Støv og den gamle Slendrian af sig, og virke hæderlig for gamle Danmarks Velfærd og Ære. Dertil trænges der ogsaa højeligen, ellers var vi som Folk snart kommen paa Undergangens Rand. — Jeg forestiller mig, at det maa have været gribende Øjeblikke i Kjøbhvn. i disse Dage, hvor Folket træder op som et Folk i Bevidsthed om sig selv og med Kraft, som f. Ex. ved Deputationen til Kongen, især da Skaren indesluttede i sin tusindfoldige Midte de oprørske holsteenske Sendebud, og dog lod dem gaae urørte, som godt var for vor egen Æres Skyld. Men jeg tænker vel, at Regjeringen, som den kan med Rette, beholder disse Dumdristige i passende Forvaring indtil videre. Heri Byen er ingen Uorden. De Militaire ere i fuld Activitet med Rustning og kunne nu snart marschere. Man mener, at 12. Bataillon er temmelig paalidelig, men 13. Bataillon er næppe til at stole paa. Der begynder nu ogsaa at komme noget Liv i Patriotismen heri Staden. Kammerjunker Holck, Auditør Lund og jeg have stillet os i Spidsen for at

foranstalte en Declaration affattet til Slesvigerne — forfattet af Pastor Kallenbach — hvori vi udtale vor Sympathi for Fædrelandets Sag hos dem. Den er underskrevet af 289 Indvaanere af alle Stænder, og sendt til den slesvigske Forening i 1000 trykte Exemplarer, som skulle udbredes i Hertugdømmet. Iaften ere de unge Mennesker, Handelsbetjente etc. samlede for at danne et Fricorps. Damerne virke Haandgjerningssager, som skulle sælges og Pengene bruges i patriotiske Øjemed.

Hvorledes Du, min kjære Søn, skal handle som Student i Fædrelandets Sag, tænker jeg, at jeg roligt kan henstille til Din egen Forstand og Conduite, da Du vel ikke er tilbøjelig til Excentriciteter, thi dertil skal Du ikke lade Dig henrive, end ikke i den bedste Sag. Hold kun fast med Ungdomskraft paa gamle Danmarks Ære, men lad ikke Brushovederne i Eders Studentervæsen rive Dig mere bort end nødvendigt fra Studeringerne. Var det muligt at faa Examen paa Bagen, mener jeg det var ønskeligt ¹⁾).

¹⁾ Hermed menes Examen philosophicum, som Holger tog samme Aar med et godt Udfald.

Nr. 8. Fra Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 27. Marts 1849.

.... Iforgaars kom der et løst Rygte hertil Byen, at Rendsborg skulde være taget og den provisoriske Regjering proklameret i Hertugdømmerne, men henimod Aften sagde man, at det ej var sandt. Dog igaar Kl. 11 kom den officielle Meddelelse og paa samme Tid kom Major Treпка fra Kjøbenhavn med Ordre til, at 12. Bataillon strax skulde drage ned i det slesvigske. Kl. 2

rejste Lieutenant **Jensen-Tusch** ned for at stille sig i Spidsen for Bondevæbningen i Slesvig. Imorges Kl. 6 drog 12. Battaillon afsted, men desværre er den kun 160 Mand stærk. Da den drog ud af Byen hilsedes den alle vegne med Hurraraab, og Auditør **Lund**, en overmaade ivrig Dansk, holdt fra Prindsens Port en tordnende Tale til den, hvori han lyste Død og Forbandelse over »Schleswig-Holstein«, hvilket de tyske Soldater ærgrede sig meget over.

Det var blevet udringet, at de, som vilde have Vaaben, kunde melde sig paa Raadhuset Kl. 5 igaar Eftermiddag. Folk kom derned i svær Mængde. Raadhuspladsen var ganske sort af Mennesker. Derpaa oplæste Auditør **Lund** Kongens aabne Brev til Kjøbenhavnerne og det danske Folk, og det blev modtaget med nidobbelt Hurra. Dernæst sagde Commandant Oberst **Kragh**, at man havde isinde at lade blive en Vagt paa 20 Borgere paa Raadhuset, men næppe havde han udtalt, førend Alle raabte, at de vilde have 100—200—300 Mand, tillige raabte man, at Castellet skulde besættes med Borgere, man var nemlig bange for, at Artilleristerne, som er gamle Forrædere — Ditmarskere — skulde brænde det af og sprænge Krudttaarnet i Luften¹⁾ Holck har udstedt et Opraab til »De danske Mænd af Brusks og Holmans Herreder«. Fader kommer i dette Øjeblik hjem fra Snoghøj og fortæller, at det var en Fornøjelse at se Odense Dragoner derude, de var saa frimodige, sleb deres Sabler og sang til, overhovedet var der en overordentlig Begejstring iblandt dem. Som jeg skriver dette kommer der tre Vogne fulde af Reservesoldater, syngende og raabende Hurra, saa det er en Lyst, og saaledes gaar det hele Dagen. Hele Natten gaar Borgerpatrouiller paa Gaden, da man frygter for 13. Bat. For

lidt siden kom et Comp. — 200 — nyborgske Jægere, de tre andre Comp. ere dragne til Kolding. I Sydjylland behøve ikke at komme herover ²⁾, uden det skulde være for Fornøjelsens Skyld, for saa vilde vi nok have Jer, thi der er en Ild og Iver blandt Folk, som er overordentlig. Oberst Schiern er blevet Stadthauptmand, da Apotheker H. har faaet en meget belejlig lille Sygdom ..

¹⁾ En Maaned efter, den 8. Maj, gjorde vore egne Kanonbaade under Steen-Bille det, som Fjenden ikke havde gjort, og skød Castellet i Brand og sprængte Krudttaarnet i Luften, hvilket sidste dog snarere er gjort af Preusserne. Anm. af H. F. R.

²⁾ Carl Ploug og E. Bolwig fra Fredericia udstedte Opfordring til Studenterne fra Sydjylland om at rejse hjem og stille sig i Spidsen for Folkevæbningen. Anm. af H. F. R.

Nr. 9. Fra Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 7. April 1848.

.... Du skriver, om der er bragt tyske Skibe herind, men der er kun kommen en Skonnert, som »Gejser« tog ved Korsør, og saa tvang til at tage Soldater ombord. Den var ladet med Korn og meget haardt næsten lige op til Røsterne. Tillige holdes alle de flensborgske Smaaskippere tilbage. Det gaar godt nede i det Slesvigske. Forleden Dag droge Odense Dragoner ud mod 600 Mand Friskarer, som stode ved »Røde Kro« lidt sønden for Apenrade, men aldrig saa snart saa Tyskerne, at Dragonerne kom, før Pokker tog ved dem, og i et Nu var der ikke een at see mere. Imidlertid havde Kromanden i »Røde Kro« dækket op for Tyskerne før Dragonerne kom, men da de nu var borte, droge Dragonerne ind i Kroen og lode Maden smage sig vel Postmester

Mechlenburg var igaar inde hos Fader og forelæste ham et Brev fra sin Broder Captejnen. Denne havde faaet Ordre til at besætte Tøndern. Han drog derfor med sit Comp. ind i Byen i Forening med nogle danske Friskarer fra Rødding - Egnen. Stemningen i Byen var mørk og uhyggelig, dog toge de uden Mine til Forsvar imod dem, og Mechlenburg forlangte ca. 150 Geværer udleverede, som de havde faaet fra Rendsborg, hvilket ogsaa skete. Om Aftenen kom det Rygte, at Holstenerne vare i Anmarsch mod Byen. Han lod den da barikadere med omvæltede Vogne o. dsl., og man laa paa Vagt om Natten, men der kom ingen Fjender. Om Morgenen droge Røddingerne bort, og da han nu indsaae, at Indbyggerne om de vilde gjøre Rebellion, let kunde overvælde ham, saa drog han derfra til Møgeltønder, hvor han forefandt en meget god Stemning

Nr. 10. Fra Faderen.

Fredericia, den 13. April 1848.

.... Vi fryde os ret her i Byen over vore raske og tapre Tropper. Ved Flensborg gik de i Kampen sindigt og uden Raab med brændende Mod indtil Angrebets Øjeblik, da var de rasende som Løver, saa Officererne maatte sige for deres egen Fordeels Skyld: »Sagte, sagte«. Men da raabte de stormende: »Fremad, fremad«.

En Artillerist, som var med — bagved — og saae til, fortæller om en fynsk Dragon, der først rasende nedhug flere Fjender, men saa ikke vilde lyde Commando og trække sig tilbage. Han styrtede ind i Fjendernes Masse og efter at have nedhugget endnu flere, styrtede han skudt og død af Hesten. Ligeledes Rit-

mester **S a u e r b r e y** styrtede sig med faa Mand ind i Forstaden til Flensborg. En Bøssepipe kom ud af Vinduet og nedskjød hans Hest, medens **Ltn. R e g e n b u r g**, som fulgte ham, blev dødeligt saaret af et Skud fra Husets Kjælder. Ritmesteren laae paa Jorden, da en Fjende nærmede sig med opløftet Geværkolbe og slog et Slag paa hans Hoved, men Hjælmen tog af. Han frigjorde sig nu fra Hesten, sprang op, nedskjød sin Fjende, og slap bort paa en ledig Dragonhest Det fornøjer mig meget, at Du trods alle disse Uroligheder dog har taget *Philologicum*. Gud give Dig en god Helbred til Dine krigeriske Øvelser ¹⁾).

¹⁾ I Foraaret 1848 indgav de fleste unge Mennesker af den dannede Classe i Kbhvn. Ansøgning til Krigsministeren om at blive øvede i Vaabenbrug. Egentlig var det kun Studenter, Polyteknikere og Kunstnere, men mange Contorister o. desl. udgave sig for Studenter for at komme med. Denne Ansøgning blev bevilget, og der oprettedes en Exercerskole — Centralskolen kaldet — paa ca. 1000 Mand under **Capt. L a C o u r**. Efter at være indøvede, ansøgte vi om som et eget Corps under **La Cour** at maatte deeltage i Krigen, hvilket dog blev afslaaet, siden gik en Mængde af de i Centralskolen indøvede frivilligt med i Krigen, men bleve adspredte i forskellige Batailloner, flest dog i 5. Bat. **H. F. R.**

Nr. 11. Fra Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 17. April 1848.

. . . . **K o n g e n** kom hertil Byen idag, naturligvis under uhyre Jubel. Han blev næsten hele Vejen fra Prindsens Port til Palæet ledsaget af Hurra. Damerne stod i Vinduerne og viftede med Lommetørklæderne og paa flere Huse, f. Ex. paa vort, vare Faner opplantede. Foran red »de gule Køer«¹⁾, dernæst kom han selv paa en sne-

hvid Hest, derpaa hans Kavalerer og Hestgarden. Dampskibet »S k i r n e r« kom hertil idag ladet med Geværer etc. tagne ved Bau. Igaarftes var der stor Illumination og Krigsminister T s c h e r n i n g fik et tredobbelt Hurra. I dette Øjeblik staa udenfor vort Hus c. 200 Heste, som frivillig ere stillede til Artilleriet

¹⁾ Saaledes kaldtes almindelig det ridende Borgercorps i Fredericia, fordi de havde gule Kyradseruniformer. H. F. R.

Nr. 12. Fra Faderen.

Fredericia, den 22. April 1848.

.... Jeg har med alvorlig Eftertanke overvejet Dit Ønske, Du har fremsat i Dit Brev, som jeg modtog igaar, med Hensyn til at deltage i Feldttoget i Slesvig. Jeg deler i Sandhed Din Iver og Lyst, som gjerne for Fædrelandets Velfærd og for Danmarks Selvstændighed og Ære — hvorm vi saa ofte med Begeistring have talt og sunget i fredelige Dage — vil opofre, hvad man kan, og vove Liv og Blod. Men man bør foretage en saadan Handling med rolig Overvejelse. Og herved har jeg dette at bemærke, saaledes som Sagerne endnu staae: Krigsministeren ynder slet ikke frivillige Krigere, og ønsker dem ikke. Jeg har med Forbavselse hørt det af hans egen Mund. Her er nemlig kommen til Byen mange unge Mennesker, Landmænd, Handelsbetjente etc., som med stor Begeistring og Iver søgte at komme i krigersk Virksomhed. De havde nemlig Alle forment at have læst en Opfordring til Frivillige, udstedt af Krigsministeriet. De ere komne her til Byen, fordi de tænkte, at her var det fastsatte Mødested. Nogle havde været ved Hovedquarteret, hvorfra de ere viste hertil Byen, men her i Byen var Intet gjort, aldeles Intet enten for at samle

Frivillige, eller øve dem i mindste Maade. Ingen vilde tage sig af dem, Ingen høre dem. Commandanten Oberst K r a g h sagde: »Jeg veed Intet, gaa til A h r e n f e l d t« (en Major fra Kjøbenhavn, som er kommen hertil forat exercere Recruiter). Ahrenfeldt afviste dem haardt og med Grovhed: »I ere ikke indkaldte, jeg har nok og meer end nok i dem, jeg skal dressere etc« Jeg blev opmærksom paa Sagen, og jeg mærkede, at adskillige af de unge Mennesker kun havde lidt at leve af. Med flere andre foreenede jeg mig derfor til at betale indtil videre for deres Logier. Nu kom Krigsministeren til Byen, fuld af Haab søgte jeg til ham, for at han skulde klare Sagen, men han svarede: »Jeg har ingen Opfordring udstedt, jeg veed intet derom. Disse Mennesker ville ikke lyde, de mene, at Krig er at løbe ud og skyde en Fjende«. Jeg replicerede: »De ere just komne med Iver og god Villie for at underkaste sig den militære Subordination, de have allerede sat sig i Bekostning, og ønske blot at blive brugte«. Han svarede omtrent: »Jeg kan ikke befatte mig med denne Detail, ville de underordnede Commandeurer antage nogle Frivillige, saa maa de. De kunne jo gaae til Major Ahrenfeldt«. Jeg: »Major A. svarer dem haardt, og vil ikke have med Frivillige at bestille«. Han: »Ja saa kan de lade dem stille istedetfor Rekruter«. Jeg: »Dermed kunne de ikke være tjente, thi saa ere de bundne til 8 Aars Tjeneste etc., de ville tjene Fædrelandet nu i Krigen«. Hermed omtrent endte Samtalen, for mig med megen Misfornøjelse. Den samme Stemning mod Frivillige er hos omtrent alle højere Officerer. — Af disse unge Mennesker, der vare komne hertil Staden, ere nogle paa Lykke og Fromme rejste til Armeen, en Del rejste hjem med Ærgrelse, nogle efter Underhandling traadte ind mellem Recruiterne. Denne

min Beretning er factisk. Af denne min Erfaring er det nu min aldeles afgjorte Overbevisning, at hverken Du eller nogen af de Andre bør gaae til Armeen¹). Jeg er overbevist om, at baade Ministeren og Armeens Commandeurer ville helst være frie for Eder, i det mindste er det vist, at det er Ministeren aldeles ligegyldigt, enten han faaer Frivillige eller ikke. — Fremdeles er der endnu ingen overhængende Nød, alt drives med Underhandling, jeg kan høre det af Kammerherre Bülow, som ligger i Quarteer hos os, hele Sagen vil gaae meget i Langdrag, og for at styre Troppernes Utaalmodighed, lader man dem derfor i disse Dage bevæges ved en pro forma Recognoscering.

En tredie Grund er Din Ungdom, Du er endnu ikke 18 Aar, Dit Legeme er vel stærkt efter Din Alder, og Du har Mod og Iver, og jeg er vis paa, at Du i en Kamp ikke vilde ræddes, men gaae frem som en Mand, men Du har endnu ikke Dit Legemes udvoxede Kraft, alle Soldaterne ere 22 Aar, og i den Alder taaler man meget anderledes Strabadser. — Jeg kan forsikre Dig om, at dersom der var hos mig nogen Tanke om, at Din Deeltagelse i Feldttoget kunde nytte, saa skulde jeg strax sige: »Gaa med Gud«, thi det jordiske Liv er ikke saa lysteligt, at jeg skulde ønske enten Dig eller mig det længere end Gud vil, tilmed er Fædrelandet værd, at man offerer for det, hvad man kan. Men her opoffres Eders Fremtids hele Stilling, med meget uvist Haab om, at det afbrudte atter kan sammenknyttes, naar man saaledes rives ud i Livets Strøm og Tummel. Jeg haaber, at Du har den Tillid til mit Mod og min Patriotisme, at Du vel kan lide paa, at jeg ikke skulde dæmpe Din Begeistring, eller fraraade Dig activ Deeltagelse, dersom jeg troede paa nogen Maade, at din redelige Villie og

Opoffrelse kunde nogenlunde finde sin Løn i Bevidstheden om at have stiftet nogen sand Nytte for Fædrelandets Ære og Forsvar. Men dette er langt fra. Jeg ønsker, at baade Du selv vil overveje og tillige Prip og Hoyerup mit oprigtige Raad baade til Dig og dem at blive hjemme

¹⁾ Hermed menes Holgers Studenterkammerater fra Fredericia. Om Holgers paatænkte Deltagelse i Krigen som frivillig, se Dagbogen.

Nr. 13. Fra Faderen.

Fredericia, Onsdag den 26. April 1848.

. . . . Du veed formodentlig allerede, naar dette Brev ankommer, hvad der er skeet ved Slesvig første Paaske-dag. Vore kjække Folk bleve angrebne af en overlegen Fjende, og kjæmpede fra Kl. 10 om Formiddagen med Løvemod uden at vakle, tre Gange førte Fjenden friske Tropper mod vore udmattede Folk, som dog afløste hinanden i Kampen. Indtil ud paa Eftermiddagen havde vore brave Folk slaaget Fjenden tilbage, men da Fjenden Kl. 5 førte nye Skarer frem, »blev Kampen staaende«, siges i Rapporten, og successivt ophørte. Vore Folk fik Ordre til Tilbagetog, som iværksattes uden at Fjenden foruroligede dem, altsaa maa han sikkert ogsaa have faaet nok for den Dag. Vore Folk bivouakerede i en Skov ved Isted Kro, omtrent een Mil fra Slesvig. De laae paa den bare Jord i Regnen, uden at have faaet Føde i deres store Udmattelse. Kampen har været meget blodig . Af vore Bekjendte ere faldne Capt. Obel og Frederiksen, saarede Capt. Mechlenburg (amputeret Arm og Been), Næraa, Lt. Bie og Oberstlt.

K r a b b e. 13. Bat. blev opstillet mod et Batterie, det tredie Skud med Granater dræbte O b e l og fire Mand, de styrtede over hinanden

Vi har sørget med Smerte over vore kjække Folk, der strede som Helte i den ulige Kamp. — Kongen er her endnu i Byen, men vil vistnok rejse idag. — Hele vort Artillerie kom velbeholden ud af Kampen, to Kanoner bleve tagne af Fjenden, men da gjorde Ritmester W ü r t z e n Indhug med en Eskadron fynske Dragoner og tog dem tilbage, der faldt Lt. W e d e l ¹⁾, en Søn af Generalen. — 11. Bat. har lidt meget, den siges kun at have to Officerer tilbage. Da vore Folk om Aftenen trak sig igjennem Slesvig paa Tilbagetoget, skjøde forræderiske B o r g e r e ud af Vinduerne paa dem, og da faldt mange. Men Gjengjældelsens Time kommer, naar Gud vil, over Skurkene.

Igaar Tirsdag bleve vi alarmerede her i Byen af nogle fortvivlede Rygter, at Natten mellem Mandag og Tirsdag var vor Hær bleven angreben og ødelagt af Fjenden, at Preusserne kom etc. Alt kom i Forstyrrelse, mange Koner og Børn bleve transporterede til Fyen. Jeg besluttede, at lade Moder og de fire mindste rejse til Ørbæk, Schatt og jeg vilde blive og tage Skæbnen af Guds Haand. Det nødvendigste blev indpakket i Hast, og de skulde rejse i Morges. Men, Gud være lovet, alt var blind Alarm af nogle dumme Flygtninge. Nu er vi rolige for Øjeblikket, men Tøiet staaer indpakket, thi man veed ikke, hvad den næste Time kan bringe. Jeg skal med Guds Hjælp blive paa min Post, og virke, hvad jeg kan, troligen indtil Enden baade som Præst og Danemand Holck er modig og flink, men Justitsraad .. er en Stymper

¹⁾ Senere erfarede det, at han ej var falden, men ved sin Hests Fald var blevet fanget. H. F. R.

Nr. 14. Fra Faderen.

Fredericia, den 1. Maj, Kl. 9 Aften, 1848.

.... Vor Stilling er denne: Preusserne staae ved Vonsild, en Mil Sønden for Kolding. Maaske have vi dem i Morgen Aften. Dine tre Søstre bleve i Morges sendte til Kjertemindede for derfra at transporteres videre til Lyderslev. Julie Krabbe følger med dem. For Resten er Din Moder og jeg ved godt Mod, og vi vente roligt paa, hvad Gud vil beskikke over os. Jeg har overmaade meget at bestille i disse Dage, men Gud ske Lov, jeg er rask. Lehmann var her idag, og havde os samlet paa Raadstuen, og fremstillede os Regjeringens nuværende Stilling og Plan. Resultatet var at modtage, hvad der maatte komme ved Invasionen, og med koldblodig Taalmodighed oppebie den Stund, da man kunde gjøre noget, og da handle med Kraft. Preusserne selv skulde ikke være veltilmode, jo mere de komme Nord paa ind mellem de egentlige Danske. Hidtil have de jo ogsaa haft Venner, Hjælpere og Spioner i hver Mand, men fra Dato vil Alt det ophøre, og de maae føle, at Undergangen let kan true dem

Anm. Herefter mangler der desværre et Brev fra Dr. H. C. Rørdam til Familien paa Sjælland, hvori Preussernes Invasion i Fredericia var beskrevet.

Nr. 15. Fra Faderen.

Fredericia, den 30. Maj 1848.

Dit Brev af 1. Maj have vi først nu modtaget, efter at Preusserne ere bortdragne og Postgangen atter er kommen i Orden. Vi ønske Dig tillykke med Din Examen, og jeg glæder mig over, at Du har faaet den ex-

pederet. Jeg tænker Du allerede har faaet mit Brev til Onkel Casse angaaende vor Tilstand under den preussiske Invasion, deraf vil Du see, at vi i ingen Henseende har haft nogen Nød eller Ødelæggelse i egentlig Forstand, navnlig her i Byen, hvor Indquarteringen var moderat med Undtagelse af tre Ting: a: Den aandelige Nedbøjelse under fjendtligt Aag, b: Bekymringen for, at en Ulykke kunde bryde løs naarsomhelst og c: Bille's unyttige Angreb paa Byen. At de danske Kugler ompsændte hele Byen, og ikke, som Bille falskelig yttrede sig i sin Rapport, Arsenallet alene, kan Du see deraf, at Kugler og Granater faldt ved Valeurs Mølle og reformeert Kirke, en Kugle gik gennem Taget af Trinitatis Kirke, og en gennem Michaelis Kirke, en faldt i Justitsraad Nielsens Have og en i Salomonsens Pakhus og mange fl. Steder. Det var aabenbart en naadig Beskjærmelse af Gud, at ikke større Ulykker skete. Jeg har betænkt, at det er maaske rettest at tie om denne Affaires rette Sammenhæng for ikke at udbrede vor Skam og Dumhed, saalænge Fjenden er i Landet, men saasnart Fjenden er borte, bør Sagen fuldstændig oplyses. Forresten seer nu Byen og Alt hos os ud, som om der aldrig havde været nogen Fjende. Vore Tropper gaa nu af alle Kræfter over Snoghøj Syd paa til Kolding, efter vor Regning ere c. 6000 Mand af alle Vaabenarter komne over i disse Dage. Vi have nu ophørt at tro alle Rygter, fordi vi ideligt og stedse erfare, at alt deslige er Løgn. Holck og Provst Thune i Gauerlund vare en kort Tid arresterede. Efter at Provsten var bragt bort, kom om Natten atter en Masse af Friskarer og søgte efter ham i hele Huset under Borde og Bænke og i Skuffer. I Deigtruget, der var fuldt af Deig, prikkede de efter ham med Sablerne.

Nr. 16. Fra Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 1. Juni 1848.

.... Endelig ere vi fri for de Bæster. Jeg vil begynde min Beretning med »Bombardementet« Mandag den 8. Maj. Du veed vel, at der 10 Dage før havde været en Kanonbaad, som havde skudt en Snes Skud efter Flagstangen, hvoraf dog ingen traf, men Kuglerne ødelagde en Kanon for Preusserne. Dengang stod jeg paa Volden nede ved Stranden og saa paa det. Da jeg nu paa denne Mandag stod og just havde faaet mine Bøger opstablede og skulde til at trave i Skole, hørte jeg det første Skud, men saa tænkte jeg, nu er det ikke værd at gaa i Skole, og i den Tanke, at der var noget paa Færde ligesom sidst, løb jeg ned til Stranden. Just som jeg kom om Hjørnet ved Palaiet, kom der en Granat ind i Taget hos Ahlstrøms og sprang der og tændte Ild, hvilken dog snart blev slukket ved Repsdorfs Conduite og Raskhed. Imidlertid fortsatte jeg min Gang, men da jeg kom tæt ned til Volden, styrtede hylende Koner og Mænd ud paa Gaden, hvilke alle raadede mig fra at gaa videre. Jeg vendte derfor om, men da jeg kom forbi Skipper Møllers, stod Jens Møller i Vinduet og fortalte mig, at der lige var kommen en 24-pundig Kugle og havde slaaet Laaret over paa en af deres Køer, efter først at have gjort stor Molest i deres Have. Da jeg nu gik videre, hvislede Kuglerne i et væk over mit Hoved. Ligesom jeg var kommen til vor Dør, kom Seminarist Petersen hos Bønnelyckes farende, sigende: »Er Doctoren ikke hjemme? Ak, lille Rørdam, vi have faaet tre Kugler i vores Hus. Aa, hvad skulle vi dog gjøre?« I det samme kom en Kugle over Gaden, just som vi stod i Døren; men nu krøb Petersen langs hen ad Gulvet i

Gangen heelt hen til Confirmandstuedøren. Da det var overstaaet, sagde han: »Ak, lille Rørdam, vil De ikke gaae med mig paa Volden, der ere vi sikre?« »Det skal jeg«, sa'e jeg, og saa kom vi da op paa Bastionen lige for Strandgaden. Her samledes nu fler, og vi fik endelig Petersen beroliget med Hensyn til hans Frygt for, at vi ikke stode sikre der. Da vi vel vare komne til Ende dermed, kom der imidlertid en Granat og fløj ned der, og havde nær taget Hovedet af Lysestøber Villing, hvis han ikke havde bukket sig ned i Tide, da han hørte den komme. — Men saa tog en vis Person ved Petersen! Han ned ad Volden og i lynende Fart ud ad Igums Vejen, indtil han endelig maatte søge ind bag et Gærde. Vi Andre bleve staaende deroppe, da vi derfra kunde se over hele Byen. En Kugle fløj gennem Kjøbmand Therkildsens Tag, og slog en hel Del Tobak og Rosiner o. dsl. ud paa Gaden, og gik derfra ind til Seidelins, hvor den gik op over Døren. Kun to Mennesker ere komne til Skade, Møller Valeurs Pige fik et Streifskud i Ansigtet, og en reformert Pige (Abraham Honorés Søster) har faaet et Stykke af en Granat ind i Ryggen, saa den har beskadiget Lungen.

Om Preusserne have lidt noget, kan ikke afgjøres, i alle Tilfælde have de omhyggelig skjult det.

Af Forrædere er der en hel Del her i Byen, især blandt de Reformerte. »Baron Habenichts« var hver Dag flere Timer inde at fortælle Oberst B o n i n »Nyt«¹⁾, endvidere den katolske Præst og Degn, hvilken sidste vitterligt har angivet Preusserne Stedet, hvor tre Kanoner var nedgravede, for hvilken Tjeneste han fik en Specie!

Baade Hertugen og Prindsen af Augustenborg have været her i Byen, Prindsen gik i dansk Generaluniform;

jeg stod ved Siden af ham, medens han stod og saa paa, at Tyskerne skjød Strib i Brand; han saa noget skjævt til min danske Cocarde, men gjorde dog Intet. Wrangel har jeg ikke set, men derimod Bonin, der saa ud som en livagtig Skurk

¹⁾ En Kommissionær S. i Fredericia, en naragtig Fyr, som engang havde udgivet sig for Baron. H. F. R.

Nr. 17. Fra Moderen.

Fredericia, den 9. Juni 1848.

.... Nu have vi faaet alle Dine Breve, ogsaa det af 1. Maj, men rigtignok først den 27. Nu er da ogsaa Oberst Morgenstjerne falden, det var en brav Mand og, hvad man ikke havde troet, en duelig og tapper Officer. Man har ogsaa bedrøvet os her med den Efterretning, at Løvenskjold og to svenske Officerer ¹⁾ skulde være faldne.

Vi havde i Eftermiddag haft i Sinde at kjøre til Snoghøj, da man har fortalt, at Svenskerne skulde komme over til Jylland i Dag, men vi høre, at det Alt er Usandhed. Jeg hørte i dette Øjeblik en Artillerist, som kom ridende derude fra, sige: »At der ingen Svenskere vare her enten i Snoghøj eller Middelfart, og at de nok skulde hytte sig for at komme, saa længe der var en Mand levende i Landet«; man kan jo ikke nægte, at den gode Kong Oskar forstaaer at lægge Folk paa Pinebænken; han troer maaske, at Taknemlighed voxer med Nøden, men der troer jeg, han tager fejl Man har endnu intet rigtigt hørt om Affairen ved Haderslev Natten mellem den 6. og 7. Juni, men ærefuld har den desværre ikke været; det er udenfor al Tvivl, at Vore have ladet sig forskrække af en mindre Styrke

¹⁾ Sommelius og Lejonhufvud. H. F. R.

Nr. 18. Fra Faderen.

Fredericia, den 10. Juni 1848.

Jeg ønsker Dig hjertelig til Lykke til Din Fødselsdag. Tiden gaaer, og nu er Du atten Aar gammel. Om Gud vil skjænke Dig Helbred og Fremgang paa Din Bane, saa er i Almindelighed den følgende Halvsnees Aar de lykkeligste, skjønt enhver Tid har sin Besværlighed. Saaledes i Studenteraarene medfører Examina nogen Byrde, men det er en gavnlig Byrde, og den lettes betydeligt, naar man uden al ufornöden Ængstelse gjør sin Pligt hver Dag i Studeringerne uden at gaa stedse spændt og tænke paa Enden. Ogsaa kan det her godt anvendes, »at hver Dag har nok i sin Plage«.

.... Du kjender af Bladene vore krigerske Sagers Stilling, Kampen den 5. d. M. var i høj Grad mandig og hæderlig for de Danske. De have viist sig som sande Kjæmper. Mærkelig er det, at naar den danske Mand gaaer paa med Bajonetten, saa maa Alt vige. Vi have seet adskillige Privatbreve her i Byen, der alle vidne om en fortræffelig Aand, men de Stakler have ikke saa god Forplejning, som de burde have, naar de komme, trætte af den lange Kamp, tilbage. Svenske Tropper vare igaar indquarterede i Odense

Nr. 19. Fra Faderen.

Fredericia, den 30. Juni 1848.

.... Paa Snoghøj er nu opkastet stærke Forskandsninger for at dække og forsvare Overgangen til Fyen, i Tilfælde af en Retirade. Riegels' Stuehus staaer nu med tilmurede Vinduer, forsynet med Skydehuller, Familien er naturligvis borte. I Nat skal der have været

en Fægtning i det mindste ved Avantgarden. Fru Techt¹⁾ var i Besøg hos sin Mand, men maatte over Hals og Hoved rejse afsted, da Friskarerne strømmende frem, kommende deels til Hest, deels til Vogns. Ogsaa skulle nogle Saarede være bragte til Kolding, og Hovedqvarteret har ogsaa trukket sig derhen. — Jeg er allerede kjed af al den Tale om fremmed Hjælp, og oppebier i Rolighed, hvad der kan komme efter Guds Villie.

Din Moder og jeg have været en fornøjelig Tour først til Missionsmøde i Jellinge, hvor jeg prædikede, dernæst til Birchedahl²⁾ i Sønderomme, dybt ude i Heden, og tilsidst til Hodde og Øsse. Vi fandt alle vore Venner sunde og raske, og forfriskede os i hine Egne ved at føle os saa langt fra Fjenden, hvor han ej heller havde været Schatt læser i Aar flittig, og jeg haaber, at det vil gaae ham godt til Examen Vi længes nu efter at faae Dine Sødskende hjem, Moder har skrevet til Bedstefader om deres Hjemrejse.

¹⁾ Navnet utydeligt.

²⁾ Vilhelm Birchedal var Svoger til Dr. H. C. Rørdams Broder, Pastor Hans Rørdam.

Nr. 20. Fra Moderen.

Fredericia, den 3. Juli 1848.

Her er i disse Dage megen Bevægelse, da vor Armee er os saa nær. 12. og 13. Bataillon ligger i og omkring Kolding, det øvrige af Hæren lidt vestligere. Hovedqvarteret er i Leierskov, kunde man nu faa dem til at levere et rigtigt Slag paa Leierskov Heden, der er Plads! Men de hytter sig vel for at komme over Kongeaaen. Svenskerne ere i Middelfart og deromkring, men de komme nu heller ikke længere. Fjenden staar ved Von-

sild, de sidde som Bladene paa en Trekløver og see paa hinanden.

Det er en fornøjelig Tour, Du har gjort i Pintsen. Vi længes efter at faae Dig hjem, naar Du var her, kunde I gaae ud og tale med vore Krigere

Nr. 21. Fra Faderen.

Fredericia, den 3. Juli 1848.

.... Vi ønskede nu gjerne at faa Dine Sødskende hjem, dersom der kunde blive nogenlunde Ro for Krigen i denne Egn.

Mange nordslesvigske Bønderkarle ere passerede over Snoghøj til Fyen, for ej at presses af Fjenden, men saa vidt jeg kan mærke, ere de nok flygtede, uden at egentlige bestemte Kjendsgjerninger kan paavises, for at Fjenden tvinger dem til Krigstjeneste. Imidlertid har dette saaledes forskrækket mange i Erritzøe, at ogsaa her de unge Karle have begyndt at rejse over til Fyen for at see Tiden an. Imidlertid laae vore Tropper endnu idag roligt i og ved Kolding nord for Aaen, og da adskillige Underofficerer og Hoboister have været her igaar og idag med Permission til at besøge deres Familier, saa er dette heller ikke Tegn til, at der ventes Angreb for Øjeblikket

Nr. 22. Fra Fætteren Jens Wilhelm Rørdam i Norge.

Walløe Saltværk, den 16. August 1848.

Min kjære Fætter Holger Frederik Rørdam.

Med Dit kjære Brev og Stamregister foran mig paa Bordet griber jeg Pennen, under et Besøg hos mine Forældre for at skrive Dig til, idet jeg paa Faers Vegne

fremsætter de forlangte Oplysninger om Familien¹⁾
 Som Dig maaske bekjendt har jeg for fleere Aar siden
 tilskrevet Din Fader og Onkel Peter, i hvilken Anledning
 jeg fra Peter har modtaget et Brev, som jeg gjemmer
 som en Helligdom Jeg slutter mit Brev med Ønsket
 om, at den ulykkelige Krig imellem Dit Fødeland — det
 yndige kjære Danmark — og Tyskland — Kræmmernes
 og Charlatanernes Hjem — maa ende med en for Eder
 fordeelagtig Fred.

Jacob var meget nær paa at skulle have stillet sig
 i de danske Krigeres Rækker, og alene vor ømme Mo-
 ders Bønner afholdt ham derfra.

Held for Danmark! Held for Skandinavien! Død og
 Fordærvelse over deres Fjender!

Vær nu fra os alle paa det kjærligste hilset, ligesom
 den talrige elskede Familie bedes hilset. Din kjærlige
 og hengivne Fætter.

Jens Wilhelm Rørdam.

¹⁾ Her følger en Række Taksigelser for den tilsendte Stam-
 tavle og Oplysninger om Familien i Norge.

Nr. 23. Fra Fætteren Student Jacob Thomas R. i Norge.

Walløe Saltværk, den 17. August 1848.

Kjære Fætter.

Da jeg for nogle Dage opholder mig hos min Familie
 paa Saltværket, vil jeg benytte mit kortvarige Otium til
 at sende dig nogle Linier over Skagerak og Kattegat.
 Det var mig som en meget glædelig Overraskelse gjen-
 nem dit Brev til Faer af 10. Juli at erfare, at jeg har en
 attenaarig — altsaa noget nær jevnaldrende — Slægt-
 ning i Kjøbenhavn, og jeg haaber, at vort Bekjendskab

nu er indledet. Liksom du i Sommer stod i Begreb med at følge dine Universitetsbrødre til Norge, saaledes nærrede jeg til samme Tid den faste Beslutning, at forene mig med de flere Studerende fra Kristiania, der som Frivillige agtede sig til den danske Krigsskueplads. Saaledes underkastede jeg mig den nødvendige Rekrutexercits og ordnede mine Sager i Kristiania, medens en dansk Bekjendt af mig, Kjøbmand C. — en stor Sladrer forresten — anbefalede mig til en Familie i Kjøbenhavn. Men ak! mit Forsæt forhindredes imidlertid aldeles ved min Moders ubetingede, i et egenhændigt Brev udtalt Protest, og min Begeistring for den danske — nordiske — Sag fik nøje sig med at opsende de varmeste Ønsker for den nordiske Uafhængigheds Sejer i Kampen mod de tyske Usurpateurer.

Jeg hader Tyskerne som Danmarks og hele Nordens naturlige Fjender, som det Folk, fra hvis smudsige Begjærighed og Herskesyge alle mit Fædrelands Ulykker hidrøre. Dette er en Artikel i min politiske Trosbekjendelse, kjære Fætter! Det var det tyske Kongehus paa dansk Throne, som ikke alene foer ilde med dansk Nationalitet og Frihed, men som i 400 Aar sugede Kraft og Marv af det arme Norge. Det er Tyskerne, som gjennem dit Modersmaal have ødelagt mit Fædrenesprog, den herlige *N o r ø n a t u n g e*, thi havde ikke det danske Sprog undergaaet en saa høj Grad af Svækkelse og Forfalskning ved de tyske Elementers Paavirkning, saa havde Norge endnu haft sit eget Skriftsprog, hvilket forhaabentlig endnu ligger inden for Mulighedernes Grændse. Tyskerne ere den svækkende scirokkoagtige Søndenvind, som i Aarhundreder har arbejdet paa at bortblæse det gammelnordiske Liv, hvis friske, kraftige Natur har været de udartede Tyskere

en Gjenstand for Misundelse og Frygt. Derfor er Kampen mod Tyskerne en Livssag for hele Norden. Vi ville haabe, at Regnskabsdagen er kommen, hvori et miskunssomt Forsyn vil hjælpe de tre forurettede Brødrefolk til Retfærdighed og Fyldest, — og ve Tyskerne, hvis Retfærdighed sejrer!

Du begriber, kjære Fætter, at jeg er Skandinav, jeg erkjender, at de tre nordiske Nationer ere naturlige Brødre og have Brødres Forpligtelser mod hinanden; hvad den Tilnærmelse angaaer, som i national Henseende skulde flyde deraf mellem Danske, Norske og Svenske, da er det forresten min som mine fleste Landsmænds Mening, at denne Tilnærmelse for det Første maa ske ved Koncessioner fra Danmarks Side til Fordel for Norge og Sverig, som de Lande, hvor den nordiske Natur har vedligeholdt sig mest upaavirket af fremmed Indflydelse. Der kjæmpes jo for den nordiske Idées Levendegjørelse!

De Danske maa saaledes taale, at vi Nordmænd søge at bringe vort Sprog tilbage til dets oprindelige — nationale — Tilstand, saaledes som denne endnu er at paa- vise i vore Folkedialekter. Jeg skal imidlertid gribe Anledning til at drøfte denne Sag nærmere med dig. Det er en Materie af høj Interesse, som jeg meget skulde ønske at personlig kunne diskutere med dig

For Nærværende maa jeg indskrænke mig til at sende dig og de øvrige danske Slægtninge vore kjærligste Hilsener, liksom jeg for mit Vedkommende tilføjer de varmeste Ønsker for Danmarks Held i Kampen for sin Uafhængighed Jeg er for Nærværende Medarbejder ved Bladet »Christiania-Posten«, som jeg herved griber Lejligheden til at anbefale dig paa det Bedste. Hovedredaktøren, L u d v i g K r. D a a e, den mærkværdigste politiske Personlighed i Norge, en aldeles romersk Ka-

rakter, som jeg beundrer overordentlig. — »Christiania-Posten« anbefaler sig fremfor de to andre norske Hovedblade ved sin fortræffelig redigerede udenlandske Artikel, sine politiske Opsatser og sin for al personlig Polemiseren rene og humane Tone. At Bladet er skandinavisk-sindet, behøver jeg ikke at tilføje. Men det lader ikke til, at det vinder synderlig Opmærksomhed i Danmark, der forresten trods sine højrøstede skandinaviske Talemaader viser saare megen Ligegyldighed for norsk Litteratur, norske Skrifter. Det skal glæde mig ved Lejlighed at sende dig en Del Prøvenummere af dette Blad

Apropos, kunde du ikke sende mig nogle Korrespondentartikler om Stillinger og Tilstande i dit Fædreland. »Christiania-Posten« modtager dem med Glæde, og du gør mig en stor Tjeneste derved.

Skriv snart til mig og glem ikke at hilse den kjære Familie fra os alle heroppe.

Din hengivne Fætter

J. Th. Rørdam.

Nr. 24. Fra Moderen.

Fredericia, den 6. Oct. 1848.

.... I har i disse Dage formodentlig ikke hørt om Andet end Valgene, her er det gaaet ligedan, men fuldkommen fredelig og i al Venskabelighed. Etatraad B a n g blev valgt næsten eenstemmig. Pastorerne K a l l e n b a c h ¹⁾ og S ø e b o r g ²⁾ expectorerede sig med Taler til det Yderste, den sidste især hævede hans Dygtighed til Skyerne i timelange Foredrag, saa han efter Sigende satte ham ved Siden af Vorherre Du veed vel af Schatt, at Fader vilde stille sig, det gjorde han ogsaa

efter Fleeres Opfordring, og han opførte sig saa smukt ved denne Lejlighed, at Pastor *Stahlschmidt*¹⁾, som har stemt paa ham, og som var her igaar Aftes, forsikkrede med Bevægelse, at han havde vundet dobbelt saa meget i Folks Agtelse end om han var bleven valgt. — Iaftes bragte det jublende Folk Bang et Fakkeltog. De havde NB. Faklerne, fordi Kongen frabad sig et Fakkeltog, som de vilde have bragt ham i Foraaret, da han var her. Her taledede Kallenbach atter, samt Justitsraad Rahbek! Ja, vi ere begejstrede kan Du troe! Bang sagde noget om, at det var den lykkeligste Dag i hans Liv!

Her kommer daglig en Mængde Officerer og Menige til Byen, men ellers er her ingen Indqvartering. I Gauerslunde Præstegaard har de en Mængde i Indqvartering, og der er et Ryk ud og ind fra Morgen til Aften af Officerer

1) Præst ved Trinitatis Kirke i Fredericia.

2) Katechet ved samme Kirke.

3) Præst ved den reformerte Kirke i Fredericia. H. F. R.

Nr. 25. Fra Faderen.

Fredericia, den 19. Febr. 1849.

.... Igaar fik vi 5000 Mand i Indqvartering her i Byen, de have belagt Lofter, Huse og Rum. Deres Bestemmelse er at skulle istandsætte Fæstningsværkerne, der bliver anlagt Forskandsningsværker uden for Byen, Mølleengene blive satte under Vand og Brohoveder anlagte ved Stranden Vi have faaet en frivillig Underofficer ved Ingenieurerne, Chr. Fogh, en Broder til Onkel Fogh, i Indqvartering

Nr. 26. Fra Faderen til Skat Rørdam ¹⁾.

Fredericia, den 1. Maj 1849.

.... Det fornøjer mig at faae Brev fra Dig og see, at Du lever vel i vort kjære gamle Hjem. Det er fortræffeligt, at Du er bleven saa virksom i Studiet af de gamle Sprog, og den gode gamle Bedstefader har Fornøjelse deraf. Jeg formoder, at dette Brev atter vil træffe Dig i Kjøbenhavn

Vi leve her i Uvished om Tyskerne ville komme eller ikke. Jeg mener, at de komme, naar de have seet Lejligheden an, men vi give os i Guds Haand, han alene kan raade for os og bevare os.

Kampen var mandig og tapper ved Kolding den 23. April, vore Folk sloges som brave Karle, men Kanonerne fra Bankerne syd for Kolding gjorde, at de ikke kunde holde sig i Byen, uden dens fuldkomne Ødelæggelse. General R y e var bestemt til at gaae vester om ved Paabye og Eistrup, tage Batterierne og komme Fjenden i Ryggen, men ogsaa der var Overmagten for stor. Jeg har haft Brev fra vor gode Ven Captain D i o g e n e s, han marscherede med sine Folk gjennem Aaen til midt paa Livet og jog Fjenden bort, men efter lang Kamp maatte de atter vige, gaae igjennem Aaen og trække sig tilbage. 12. Bataillon mistede 31 Mand døde, saarede og savnede. I Kolding var en vældig Kamp. Fjenden havde opkastet Barikader i Gaderne, hvorfra de skjøde paa Vore, som gik paa med Bajonetten, Fjenderne løb fra den ene Barikade til den næste. Da de Danske atter maatte vige, opstod stor Elendighed, Mødrene løb med deres smaa Børn, disse bleve vildfarne og adskillige fandtes gaaende paa Landevejen.

6. Reservebataillon under den tapre Major L a c o u r

var den første i Byen, men her faldt den raske Adju-
dant, Lieutenant Me in c k e Fra In g e r s l e v ¹⁾ har
jeg havt et aabent Brev gjennem Hovedkvarteret med
Parlementær, hvori han melder, at de have gennem-
gaaet megen Angest (de vare skjulte i Kjælderen), men
ere uskadte paa Liv og Ejendom Om Aftenen stode
vore Tropper paa samme Sted, hvor de stode om Mor-
genen, men Tyskerne havde ogsaa faaet deres Deel.

Bedrøveligt for os her i Byen var det hele Mandagen
den 23. at see den ene Vogn efter den anden komme
med Saarede og Halvdøde ganske sagte kjørende for
ikke at støde dem. I Fredags havde vi en stor højtide-
lig Begravelse af 3 Officerer og 21 Menige, den lange
Rad Kister blev sat i en Grav paa Trinitatis Kirkegaard.
Processionen gik fra Michaelis Kirke, hvor Kisterne vare
hensatte, prydede med Krandsse. Jeg talte et Par Ord
i Kirken, Provst B o i s e n og K a l l e n b a c h ved Gra-
ven. Det var et vemodigt Syn, men de vare faldne som
brave Mænd for deres Fædreland, og Gud være dem
naadig i et bedre Hjem. Idag skulle atter 5 begraves,
den brave frivillige Lieuten. H o l b e k og 4 Menige.

Vi have nu i Qvarteer: 1 Corpsauditor, 1 Captain,
Feldtprovst B o i s e n, Lieuten. G a n d i l (Elise Ingers-
levs Forlovede), 4 Tjenere og 18 Menige. Der gaar dag-
lig meget med, men enten sparer Gud os, og saa er det
ikke værd at omtale, eller Alt gaaer i Løbet, og saa er
disse Udgifter ej heller værd at tale om.

Dine tre Søstre ere i Ørbæk, vi andre ere hjem-
me

¹⁾ Skat Rørdam var paa Besøg hos Bedsteforældrene i Ly-
derslev.

²⁾ Professor I Rektor i Kolding.

Nr. 27. Fra Holger Rørdam til Broderen Skat Rørdam.

Fredericia, den 5. Maj 1849.

.... Du har nogen Grund til at klage over vor Seendrægtighed til at skrive, en Deel af Grunden er, at vi i disse Dage bestandig have ventet et stort Slag, som vi vilde berette Dig om; et saadant er imidlertid endnu ikke indtruffet, skjøndt det vist kommer snart. Jeg vil fortælle Dig lidt om Fægtningen i Torsdags den 3. ved Taulov. Den begyndte ca. Kl. 6¹/₂ i Omegnen af Ladegaard, hvor 1500 Tyskere angreb 2 Batailloner af Vore, 1. Reservejægerchor og 9. Bataillon og 1. Batteri. Tyskerne havde ligeledes en Del, især Granatkanoner. Vore modtog dem saa varmt, at de retirerede til Taulov Kirkegaard og Mark, hvor de satte sig fast og overdængede Vore med Granater, men saa fældede Vore Bajonetten, og nu gik det i flyvende Fart til Gudsø, — Tyskerne kunne som bekjendt rende værre end Pokker. Ved Gudsø holdt de en Tid Stand i Husene, men maatte efterhaanden retirere til Kolding. I denne Træfning havde vi 2 Døde og 20 Saarede, blandt de sidste Lieutenant Ribau. Vi gjorde en Lieutenant og 4 Mand til Fanger; desuden indbragtes hertil 2 døde og 3 saarede Tyskere; Resten har de vel taget med sig. Paa samme Tid angreb de General Rye ved Almende og Viuf, men bleve ligeledes kastede. Detaillen ved dette Angreb kjender jeg ikke. For Tiden staae Tyskernes Forposter i den ene Ende af Almende og vore i den anden. Fredericia er nu og har i temmelig lang Tid været i Belejringsstilstand, men jeg troer, at Tyskerne ville betænke sig paa at angribe den; de kunne vel nok tage den, men det vil koste dem saa meget, at de gjøre bedre i at stille de Folk, de

alligevel ere nødte til at opoffre paa et saadant Foretagende, uden for Byen, og saa med deres øvrige Magt gaae op i Jylland

Nr. 28. Fra Faderen til Skat Rørdam.

Fredericia, den 7. Maj 1849, Kl. 7 Aften.

.... Vor Stilling i denne Aftenstund er saaledes, at vore Tropper, efter at have kjæmpet med Fjendens Overmagt siden i Morges, i god Behold og uden synderligt Tab have alle i Eftermiddag trukket sig herind i Fæstningen, nemlig de 2 Brigader (Moltke og Schleppegrell), ca. 12,000 Mand eller flere. General R y e er efter Kampen retireret til Vejle, forhaabentlig ogsaa i god Behold. Rigstropperne ere nemlig i Aftes og i Morges gaaede herind i Jylland. Fjendens Kjede staaer nu paa denne Side af Erritzøe ved Sanddal over Fuglsang og Stoustrup.

Din Moder er her endnu i Aften med Holger og Dine yngre Brødre, og førend Beskydningen begynder eller forstærkes, rejse de ikke, da der udentvivel nok vil blive Lejlighed for Personer til at komme over til Fyen. Vi ere her i Huset alle rolige Jeg troer ikke, at jeg skal blive forsaugt under Herrens Prøvelser, men det er rettest ikke at tale om, hvad man kan bære, førend Prøvelsen er gennemgaaet

Nr. 29. Fra Faderen til Skat Rørdam.

Fredericia, den 8. Maj 1849, Kl. 10 Form.

.... Vor Tilstand er idag som igaar. Portene ere lukkede, og Alt er paa Vagt. Fjendens Kjede staaer endnu

paa samme Sted som igaar Aftes. Tropperne overskibes nu til Fyen. En lille Afdeling Cavaleri kom med ind i Fæstningen og gaaer ogsaa over. Her i Byen skal blive et Antal, som hver 3die eller 4de Dag skal afløses fra Fyen. I Nat have vi havt 7 Officerer med Tjenere samt 40 Mand i Indqvarteering. Din gode Moder har meget at bestille, og Gud være lovet, at hun endnu kan være her, da det vilde see galt ud for mig, dersom jeg under disse Omstændigheder skulde styre Huset alene med Pigerne.

Igaar indkom i Alt 80 Saarede, men nogle skulle være faldne i Fjendens Hænder. 3 Gaarde i Gudsøe ere afbrændte under Kampen

Nr. 30. Fra Faderen til Skat Rørdam.

Fredericia, den 11. Maj 1849.

.... Jeg kan meddele Dig, at Holger igaar afgik med en Skipper til Kjøbenhavn, fordi han ikke kunde have Roe til Læsning under de forhaandenværende Omstændigheder.

Endnu har Belejringen ikke stort at sige. I Onsdags begyndte nogen Beskydning mellem vore Batterier, især fra Byen og Strib, og Tyskerne, men deres Kugler have hidtil ikke naaet længere end til Voldgravene. De have opkastet Forskandsninger ved Stoustrup og ved Feldtmanns Træe, samt de have et Batterie ved Jeppe Holts Mark i Erritzøe. Det er især for Øjeblikket, at Blokhuset, som er bygget paa Strandvejen 2—300 Skridt paa hiin Side den første Broe (paa Erritzøe Vejen), er dem en Torn i Øjet. Vor Besætning er ikke stor, jeg troer omtrent 30 Mand. Forleden Nat beskød de Huset

med gloende Kugler, men da Huset er fladt ovenpaa og belagt med Jord, saa gjorde Kuglerne ingen Skade, forsaavidt de ramte, og de fleste gik over eller til Siderne. Siden have de lagt en Kjæde af Jægere ovenpaa Bakken ved et Dige og skudt paa Huset, som har Skydehuller, men uden Nytte; dog blev Ingenieurlt. H y r u p let saaret. Ved Huset staaer ogsaa et Par Kanoner. Udad Stoustrup til staaer vor Forpost stærkt besat paa denne Side af Vasebanken. (Du veed vel, at alle Engene ere satte under Vand, saa at der ingen anden Overgang er uden alene ad Vejen). Her staaer nu en stærk Afdeling Infanterie samt Artillerie. Tyskernes Forposter eller Redutter staae ude ved Diget paa min Mark henad til Fuglsang, og her have de de nærmeste Forskandsninger. Mod Nord ud til Igeskov ere ikke mange Forposter fra nogen af Siderne; dog høre vi, at Fjenden har en Vedetkjæde langs Lillestrand; Treldeskov er endnu ikke besat.

En slem Ting for os her i Byen er, at hele vort Markarbejde ligger stille. Jeg har kun faaet saaet 2 Tønder Ærter og lagt 3 Tdr. Kartoffler. Resten maa vente til bedre Tider.

Formiddag, Kl. 11.

Idag skydes der igjen. Ingenieurlt. R a v n, en meget brav Mand, er saaret, atter ved Blokhuset. En Gaard i Erritzøe brænder i dette Øjeblik, men jeg veed ikke hvilken, ej heller hvorledes Ilden er opkommen. Vi veed ej heller det Mindste om, hvorledes Tyskernes Forhold er paa Landet, da al Communication er afskaaren.

Jeg hører nu, at der tænkes paa at overføre flere Tropper mod Nord i Jylland for at understøtte R y e. Der skal igaar fra Fyen være seet stærke Støvskyer

opstige som fra Vejlevejen, formodentligen foraarsaget ved et stærkt Corps, der marscherer frem

Nr. 31. Fra Faderen.

Fredericia, den 15. Maj 1849.

.... I Søndags Morges 'skete et ordentligt Udfald her fra Byen med ca. 4 Batailloner. Kl. 3 droge vore Folk frem i 3 Angrebscolonner fra Strandvejen, Vasebanken og over Steenhøj. I Begyndelsen sloge de Tyskerne raskt tilbage. Da jeg vaagnede tilligemed Moder Kl. 4, hørte vi en uafbrudt Knalden, som vi ikke kunde forklare os. Det lød, som om det var lige udenfor Volden, og vi tænkte, at det var Fjenden, der stormede, og at det var de smaa Kanoner; men efterhaanden mærkede vi, at det var en levende Musketild. Da jeg i Hast kom op paa Volden, saae jeg, at Kampen var heelt ude ved Fuglsang og Stoustrup, og at det var Kjæderne, som uafbrudt fyrede paa hinanden. Imidlertid blev Enden paa denne Kamp denne, at vore Folk maatte trække sig tilbage, deels fordi der (efter Sigende) kom Overmagt, deels fordi Tyskerne ved Stoustrup opkjørte et Granatbatterie, som skjød saa alvorligt, at 5te Reservebataillon (mellem os sagt) begav sig paa ildsom Flugt og derved bragte Forvirring i det Heele, blottede Flanken, saa at heele den danske Angrebslinje maatte trække sig tilbage. Da hiin Bataillon, som skulde dække B a t t e r i e t M a r c u s s e n, løb bort, maatte Batteriet ogsaa i Galop kjøre bort. Den Uorden, hvori højre Fløj over Steenhøj ankom henad Volden til, saae jeg ikke selv, men Provst Boisen, som saae derpaa, sagde, at det saae ganske miserabelt ud, at see den store Masse i Forvirring. Derimod ved Blokhuset og Teglværket gik Alt meget ordentligt.

Vort Tab var ca. 20 Saarede og et Par Døde. Blokhuset staaer endnu i god Behold, og vore Folk have sløjft Grøfterne paa Bakken, saa at der nu er jevn Mark. Der skydes dagligt fra Volden og fra Strib paa Tyskernes Batterier ved Sanddal, men det er til stadig Forundring, at Tyskerne slet ikke foruroliger Overfarten til Strib

Nr. 32. Fra Faderen.

Fredericia, den 16. Maj 1849.

. . . . Imorges Kl. 4 begyndte Tyskerne at beskyde Byen med 168-pundige Bomber, nogle frygtelige Maskiner; hvor de faldt, adsplittede de Alt, men hidtil have de intetsteds tændt. Beskydningen varer fra Kl. 4—8 Morgen og Kl. 3—7 Eftermiddag. Moder rejste med Eders Brødre Kl. 1, foreløbigt til i Nærheden af Strib. Baade vore Personer og Huset er med Guds naadige Bistand sparet, skjøndt der falder Bomber rundt omkring. Jfr. Buhls Hus er totalt adsplittet indad til Gaarden. Hans Viintappers, Sallings, Brøchners og flere Huse have lidt meget. Beskydningen skeete stadig efter den meest bebyggede Deel af Byen. Begge Pigerne ere ogsaa flygtede, jeg er ene med Christian¹⁾. Heste og Kreaturer staae nede ved Stranden. Dampskibene vare satte til Disposition. — Nogle faa Mennesker ere beskadigede af Granater, Madam Køhler og Heinzen og 3 à 4 Soldater

¹⁾ Dr. H. C. Rørdams Karl, som blev hos ham under en Del af Belejringen.

Nr. 33. Fra samme til Svogeren Konferentsraad Holm i
Kjøbenhavn.

Fredericia, den 17. Maj, Kl. 7 Em.

.... Dit kjære Brev ankom i Dag under Skytsets Torden, og jeg iler strax med at besvare det, for tillige at kunne meddeele Dig, hvorledes vi have det. Af det Par Ord, jeg igaar Aftes skrev til mine Sønner, formoder jeg, at Du har erfaret ved deres Beretning, at Fredericia siden igaar Onsdag Morgen Kl. 4 er bleven beskudt med 168-pundige Granater — vort eget Kasteskyts — fabrikeret i Frederiksværk, gjemt i Rendsborg Arsenal. Beskydningen foregik igaar Morges 4—8, igaar Eftermiddag Kl. 3—7, idag fra Kl. 3 Morgen indtil dette Øjeblik, da Knaldet fra de springende Granater fremdeles lyder i Nærheden, dog saaledes, at i Formiddags blev skudt hurtigt, i Eftermiddag langsomt eller med Mellemlum. Om Fjenden vil høre op i Aften, kommer nu an paa en Prøve. Igaar tændte Granaterne ikke, men sprang blot i Stykker og splintrede Alt. Du kan forestille Dig Effekten deraf, at de Granater, som faldt i Gaderne paa Stenbroen, sloge Huller i Grunden 1 à 2 Alen i Diameter; i Husene blev ved Granaternes Fald Alt knust, Mellemlum, Udvægge, Loft, Meubler etc. — isærdeleshed fordi Byens fleste Huse ere Bindingsværk. Idag have alle Granaterne tændt; formodentlig er idag sat Ildsats til. Jeg vil nu forud melde, at Gud naadigen har beskyærmet indtil dette Øjeblik baade min Person, Huus og Gods, skjøndt mine Heste have kjørt Vand hele Dagen til Ildebranden, hvor Granaterne faldt. Det nærmeste ved Faren var for en halv Time siden; en Granat kom susende og slog ned midt i Gaden mellem mit Huus og min Gjenboes, slog Hul i Stenbroen, men sprang

ikke, kun 3 Ruder gik istykker af det opspringende Grus og Steen. Den vældige Kugle laae derpaa stille, dens Diameter var omtrent $\frac{1}{2}$ Alen eller meer. Fjenden har hidtil stadigen skudt efter den beboede Deel af Byen, da han kjender Byen fuldeligen fra ifjor; den Deel ved Havnen har været fri, og hvad der er en usigelig Lykke, Overfarten til Strib for Qvinder, Børn og Gods har ikke været hindret, hvortil formodentlig har bidraget Batteriet paa Strib, som kan bestryge Fjendens Batteri paa Erritzøe Strand. Idag er ca. 10 Huse brændte i det Qvarter ved Prindsens Port, og een Gaard her i Strandgaden — Bager Hassings — 5 Huse fra mig, foruden anden meer eller mindre Skade. Nu medens jeg skriver, begynder Beskydningen igjen at blive voldsom. Jeg er rolig og giver Alt i Vorherres Haand. Conradine reiste igaar Middags til Fyens Kyst interimistisk. Hun overraskede mig idag med Besøg et Par Timer, hvorved jeg fik nogen Middagsmad. Pigerne ere ogsaa flygtede, saaledes at jeg er ene, da Karlen kjører med Vand. Jeg laver selv min The. Jeg maa holde op, da Alt bliver voldsomt i Nærheden

Jeg fortsætter henimod Kl. 8. Ildebranden er nu ophørt. Her er nogle kjøbenhavnske Brandfolk ankomne, som ere saare flinke og gavnlige, thi vore due ikke, og Fjenden skyder stedse hæftigst, hvor det brænder stærkest, saa er det svært nok for den fattige Borger, som Familiefader, at vove Liv og Lemmer paa Brandstedet. To Mennesker ere døde, nogle flere saarede, dog ikke mange. Den ene, som døde idag, var en Hoboist Hardenberg, som mine Sønner godt kjende. Han stod imorges Kl. 6 og drak en Kop The, da kom der en Granat, som sprang, og et Stykke slog hans Hoved istykker

Nr. 35. Fra samme til Holger Rørdam.

Fredericia, den 28. Maj 1849.

.... I de sidste Dage have vi ikke havt nogen egentlig Uro. Kun af og til om Dagen eller Natten skydes fra Strib Bateria eller fra Volden for at forstyrre Fjendens Skandsearbejde, og ligeledes af og til om Dagen kaster Fjenden enkelte Bomber eller Granater herind. F. Ex. idag er der kommen 4—5, men uden at tænde. Mine Heste og Vognen med Christian og Dine Brødre ere samtlige afgaaede til den gode Onkel i Ørbæk. Saaledes ere da Moder og jeg ene tilbage, hver paa sin Side af Beltet. Dog maa jeg jevnlige over til Veilbye for at bidrage til at forsørge de mange Flygtede, som tiltrænge. De forsørges nu for det Første saaledes, at de modtages frivilligt og gratis i Kost og Logis i Sognene nærmere inde ad Odense til, da de mange umuligt kunne forblive samlede i det ene Veilbye Sogn. Men Menneskene ere vanskelige at omgaaes med, da Mange nødigt ville længere ind i Landet, skjøndt dette er den bedste og billigste Hjælpemaade. Hovedsummen af, hvad der kan indsamles af Penge, vil blive uddeelt, naar den Tid kommer, da de Flygtende vende hjem, da deres egentlige største Trang vil give sig tilkiende. Vi have ogsaa modtaget Klædningsstykker og Fødemidler til Uddeeling, saa at, saavidt jeg veed og troer, ikke en Eneste lider nogen Mangel. Og naar vi, hvilket vil skee i denne Uge, faae alle, som ere trængende, fordeelte i andre Sogne, da ere Alle interimistisk saare vel hjulpede.

Den Artikel i Dannevirke af 26de Maj om de flygtende Fredericianere var fuldkommen usand og uretfærdig. Alle Fyenboere vise stor Redebonhed og Ædelmod til Hjælp. Denne Sag giver mig imidlertid saare meget

Arbejde med Rejser frem og tilbage, Omvandring tilfods i Veilbye Sogn og mangfoldige Breve. For øvrigt er det trist at leve her i Byen, hvor alle Huuse i virkelig Forstand ere tomme, med Undtagelse af enkelte Mandfolk, foruden Soldaterne. Naturligvis er ogsaa Forplejningen simpel, da alt Familieliv og egentlig Huusholdning er ophørt. Dog har Justitsraad Rahbek og jeg i Fattighuset en Pige, som kan koge lidt Mad for os saa nogenlunde, og saaledes slaaer man sig igjennem med Taalmodighed.

Vor Pintse er holdt saaledes: Igaar Formiddags Feldtgudstieneste paa reformeert Mark af Provst Boisen, Kl. 2 Prædiken i Michaëlis Kirke af mig. Idag Prædiken under aaben Himmel af mig paa Røile Mark for de Flygtede, da Kirken i Veilbye for Tiden bruges som Krudtmagasin ¹⁾

¹⁾ I Mellemtiden mellem dette og det forrige Brev erholdt jeg endnu et Brev fra Fader, hvori Beretning om de mellemliggende Begivenheder, men det er blevet laant ud, og jeg har ikke kunnet erholde det tilbage. H. F. R.

Nr. 36. Fra samme til samme.

Fredericia, den 10. Juni 1849.

Kjære Holger! Dette Brev har til Ærinde kjærligst at bringe Dig min hierteligste Lykønskning til Din forestaaende Fødselsdag

Hidtil er jeg ligesom Din kjære Moder blevet bevaret frisk og rask. I 4 Døgn i afvigte Uge har jeg boet hos Moder (nu for Øjeblikket hos Gaardmand Hans Rasmussen i Staurbye i Veilbye Sogn) for at expedere de Trængendes og Uformuendes Forsørgelse. Idag har jeg prædikeret i Michaëlis Kirke

Denne Deel af Byen, hvor Fattighuset er, — hvor jeg og Rahbek boer — er ellers uskadt. Men i afvigte Uge har Byens vestre Deel (Norgesgade og Soiborg) lidt meget af Bomberne, men der er Intet tændt og brændt. Men det er sørgeligt, at den raske Artillerie-Lieutenant Glud saa elendigt kom afsted i Tirsdags. Alle Artillerie-Officererne vare gaaet hen for at spise, men han var træt og lagde sig for at sove i den nye Castelsbygning i et Værelse. Saa kom en Bombe, slog ned, knuste Dør og Mellemvæg, og af de nedstyrtende Steen fik han det ene Been knust, det andet brækket paa to Steder og Hovedet stærkt saaret. Han er vel endnu i Live, men lider meget og staaer sig ikke, da han er saa svag, at Lægerne ej engang have villet amputere ham.

Jeg har havt Brev fra Schatt i Mehrn, han fornøjer sig skjønt

Nr. 37. Fra Faderen til begge Sønnerne Holger og Skat Rørdam.

Vejlbye ved Middelfart, den 28. Juni 1849.

Kjære Børn! I Søndags d. 24de kørte jeg Eders kjære Moder til Ørbæk, da hun i nogle Dage havde befundet sig ilde, og vi frygtede for, at det maaske kunde blive værre formedelst det daarlige Logis. Jeg laante en Wienervogn af Pastor Ascanius i Veilbye, og Peter Holt lagde sine Heste dertil, saaledes havde vi meget rask Befordring og kom godt til Ørbæk I Fredericia er intet af Betydenhed foregaaet. I Løverdags, da jeg gik over med Færgen, kom 3 Kugler eller Granater fra Erritzøe Batterie, sigtede efter Broen og Færgen,

vi vare ombord i, og de faldt i en aldeles lige Retning med Færgen, men dog kun i Vandet en 50 Alen for kort, uden at gjøre Skade. I Mandags var atter stærk Skydning, og nogle flere Huuse bleve ramponerede. Der iblandt faldt en Bombe i Artillerie-Lieutenant Wleugels Huus, hvor Commandanten boer, og splittede Alt indvendig; men heldigviis var Commandanten med hans Adjutanter ude at spise Frokost, saa at Ingen kom til Skade, og Commandanten har strax igjen ladet alt reparere, og boer der fremdeles. For Øvrigt seer det ud til, at der fra vor Side i disse Dage forberedes hemmeligt et større alvorligt Foretagende. Flere Landingsbroere ere færdige ved Middelfart, og Gud give nu vort Folk Lykke til denne Gjerning, at Fienden maatte faae, hvad han længe har fortjent. I Erritzøe har han huseret meget slemt, saa at Beboerne næppe have Føden. Ogsaa skal adskillige Gaarde og Huuse i den østlige Deel af Byen være meget beskadigede af vore egne Kugler fra Strib. Paa Løverdag drager jeg igjen til Fredericia for nogle Dage.

Det har været en Fornøjelse at see de norske Personer af vor Familie, men jeg kan høre af Beretningen, at Nordmændenes Skik, at ville rose sig paa de Danskes Bekostning, er endnu, som den altid har været. Men man maa bære over med denne Skrøbelighed. Dersom nogen af disse Slægtninge endnu er i Byen, saa hils dem fra mig

Nr. 38. Fra Moderen.

Fredericia, den 1. Juli 1849.

. . . . Det er meget lang Tid siden jeg skrev til Dig, og dersom Du ikke fra Fader og gennem Andre havde

hørt fra os, kunde der være meget at fortælle; men de sidste Dages Begivenheder ere ikke store, og det er vel kun dem, I mangle Underretning om, og jeg er desuden saa kjed af at fortælle om det afskyelige Bombardement og dets ulykkelige Følger, at jeg ikke kan udholde at begynde derpaa igjen. Idag troer jeg, at der i og omkring Fæstningen har været Ro med Undtagelse af nogle Geværsalver, som man fortæller var fra de tyske Forposter, der skøde deres Geværer af, og at de derefter skulle have tilraabt Vore: »Lebewohl«, da de nu skulle hjem igjen, men det er formodentlig noget Snak. Igaar hørte vi kun et Par Skud, men i Forgaars kastede de 31 Bomber ind i Byen, hvilke dog ikke gjorde nogen synderlig Skade, idetmindste ikke tændte. Jeg har rigtignok været herovre to Gange, den 17de og den 22de, men den Gang skjøde de endnu temmelig stærkt, især den første Dag, saa at man ikke kunde vove sig synderlig langt op i Byen. Jeg var hjemme, hvor der den første Dag endnu Intet var beskadiget, men den anden Dag saae der ynkeligt ud. Vort Tøi var splittet ad paa saa mange Steder, at det vil blive meget vanskeligt at faa det samlet igjen, og meget af det er blevet helt borte, enten det nu er stjaalet eller flyttet bort af ubudne Redningsmænd, som have kastet det igjen. Saaledes fandt jeg, da jeg sidst var hjemme, en Deel Smaating mig tilhørende i Cohens Have, og Fader fandt vore Stadsknive i Rendestenen udenfor Huset. Alting er rodet mellem hinanden. Naar Folk trænge til noget, gaae de ind i Haver og Huse og tage, hvad de vil. Det vil see sørgeligt ud, naar man kommer hjem igjen. Jeg blev i Røjle ved Strib hos Fru Mechlenburg, som har været saa god at deele sit lille Værelse med mig. Jeg har det meget godt, men er uhyre træt og kjed af det Heele

Hertil kom jeg igaar Aftes, da jeg blev afbrudt af Madam Seidelin, som kom for at gjøre mig en Visit, de boer ogsaa i Røjle, nu fuldfører jeg det i Fredericia, jeg er taget herover i Dag, da her er Rolighed, forat besøge Fader og see mig lidt om. Da jeg seilede over, saae jeg, at Tyskerne i Nat have opkastet et nyt Batterie ovenfor Sanddal, men det vil Kanonerne fra Strib snart feie bort. Der blev skudt et Skud, mens jeg var i Strib, saa alle Vinduerne rystede. Det er det første, der er løsnet i Dag. Jeg seilede over med en sjællandsk Soldat; han forsikkrede, at Alt det, de i Kjøbenhavn fortalte om Russernes Ankomst, var: »det bare Slyd-der«! Naar de blot gav »en Civilist noget at løbe med«, saa kom det strax i alle Blade

Nr. 39. Fra Dr. H. C. Rørdam til Broderen Pastor Peter Rørdam.

Veilbye, den 5. Juli 1849.

.... Tak for Dit Brev, som jeg idag modtog, og for Din broderlige Godhed mod mine Sønner. Jeg skal snart i en roligere Stund, om Gud vil, svare Dig paa Dine Spørgsmaal. Thi idag er min Sjæl saa bevæget. Der-som det var muligt idag at forene alle christelige Hjer-ter, som elske Danmarks Rige og Fædrenes Arne, til en forenet og almindelig Bøn til Gud og til dybe Alvors-tanker, da vilde jeg gjøre det, thi den Dag i Morgen bliver af uhyre Vigtighed for Krigens Gang og Danmarks Skjæbne. Nemlig i Morgen tidlig — om Gud vil Kl. 2 Fredag — begynder et stort Angreb paa Fienden ved Fredericia af næsten vor hele samlede Hærstyrke. Det meste af R y e s Brigade med Generalen selv er fra Helgenæs ført hertil (kun 2 Batailloner, hvoraf den ene

commanderes af Læssøe, er ladt tilbage), ligeledes er en Brigade kommen fra Als hertil med Artillerie og Cavalerie, saa at idag Aften vil der være over 20,000, man siger henved 26,000 Mand. Igaar var der i Veilbye et stort Krigsraad af alle Generalerne, og i Morgen Kl. 2 begynder Kampen. Fjenden skyder paa Overfarten fra Erritzøe Batterie, men han kan ikke hindre den. Han veed altsaa og seer Alt, hvad der forestaaer, og maae være forberedt. Gud være med vore brave Krigsmænd. Alle ere ved godt Mod. Jeg saae igaar flere Batailloner ved Overgangen holde Rast paa Marken i Regn, lystige og vel tilmode. Gud udstrække nu sin vældige Arm til Hjælp, til Værn og til Frelse for Danmarks gamle Rige. Gud give de rette Alvorstanker i alle Krigsmænds Bryst og give Naade, Fred og Trøst til dem, som skulle bløde og segne for deres Fædreland i denne Kamp. Gud skjænke Danmark Fred og Seier og saa lad os kjæmpe ud af Manddomskræfter. Mit Hjærte er fuldt, kunde jeg nu faae Krigsfolket samlet, skulde jeg tale og bede til deres Trøst og min. Men nu maae jeg afgjøre Sagen med Gud alene. Herre, hjælp nu! Kom til med Din almægtige Styrke!

.... Jeg tog i Løverdags til Fredericia og drog atter tilbage igaar Aftes for at expedere Commisions-Sager. I Fredericia have vi daglig Skydning, især et Par Timer om Dagen; dog er ingen betydelig Skade skeet paa Huuse, og kun faa Soldater ere saarede. Mit Logis i Fattighuset har været frit for Kugler, men paa Gaderne i Byen er man ikke sikker. Jeg gaaer min Vei, hvor jeg maae gaae, ganske roelig, og Gud bevarede mig jo ogsaa

Imorgen — vil Gud — Kl. 2 staaer jeg paa Røile Banke paa Byens høje Kyst og seer paa Slaget; jeg vil

bede til Gud om Seir i Kampen. Derefter vil jeg efter Omstændighederne gaa over til Fredericia for at see, hvor jeg kan hjælpe eller være til Nytte paa nogen Maade efter Evne. Gud være takket for Helbred

En omtrent ligelydende Afskrift af dette Brev har i sin Tid — Oktober 1893 — været offentliggjort i »Vort Forsvar« med Dr. Holger Rørdams Tilladelse af Arkitekt Uldall i Randers. Landfysikus Uldall, nævnte Arkitekt Uldalls Fader, var en Ven af Dr. Hans Christian Rørdams Hus i Fredericia, hvor Uldall tidligere havde været Læge, og har derved haft Interesse for Dr. H. C. Rørdams Meddelelse om Begivenhedernes Gang i Fredericia. Anm. af Udg.

Nr. 40. Fra samme til Sønnen Holger Rørdam.

Fredericia, den 7. Juli 1849.

Danmark har oplevet en stor Dag igjen d. 6. Juli, et vældigt Slag og en glimrende Seir; men det har ogsaa kostet mange tapre Mænds Blod, desværre, deriblandt den berømmelige General Rye er falden.

Slaget begyndte igaar Morges Kl. 1^{1/2}. Vore Tropper drog ud ad Kongens Port, og en voldsom Kamp udviklede sig i de første 1—2 Timer, da Fienden ikke vilde vige. Feldtbatterierne udspyede deres Ild fra begge Sider. En frygtelig Geværild paa alle Punkter og hertil Fæstningskanonernes dybe Drøn, saalænge Kampen var i Nærheden. Tilsidst blev hele Marken rundt omkring Byen bedækket med Røg og Ildglimt. Endeligt gik vore Folk paa med Bajonetten og stormede de første store Batterier paa Fælledens udad til Trelde Skov. De tyske Batterier vare alle omgivne med Skandser og Palisader; saa snart de bleve tagne, bleve de antændte og brændte og Skandserne jævned. Saaledes stormede vore tappe

Folk efterhaanden alle Batterierne rundt om hele Byen indtil den anden Side ved Erritzøe Strand, og derpaa dreve de Fienden 2 Mile henad Kolding til ved Gudsøe. Kl. 1 à 2 ophørte Kampen, fordi vore Folk vare ganske udmattede, deels ogsaa fordi man ikke fandt det raadeligt at gaae videre for ei at blotte sig mod Nord, ifald P r i t t w i t z vil komme. Thi vi veed jo ikke, hvad vor Skjæbne kan blive. Desaarsag er det ogsaa Planen, at ingen videre Fremgang paatænkes. Idag staaer vore Forposter rolige i 2 Miils Frastand omkring Byen, og en Deel Batailloner gaae allerede idag igjen til Fyen, uvist i hvad Øjemed; nogle sige for at gjøre et lignende Udfald fra Als og rense Düppel.

Det er mageløst at see et saa fuldstændigt Slag, saaledes som jeg saae det igaar for mine Øjne, især om Morgenen til Kl. 6 à 7, thi da trak Kampen sig efterhaanden længere bort. Kl. 6 blev et stort Batterie stormet og taget ved Fugelsang Skov, en Krudtbeholdning gik i Luften og udbredte en tyk Sky af Damp, der stod over Engen i $\frac{1}{2}$ Time. Priset være Gud, som gav os Seir og Glæde! Den haarde stormende Kamp i Begyndelsen var ængstelig, da man ikke saae nogen Fremgang, men Geværild og Kanoner brusede paa eet Sted. Hæder og Ære fortæner hver Mand, baade høi og lav, af Danmarks Sønner, som have været med i dette Slag. Ikke een feig eller forsagt, Alle gik paa som Løver, og det uagtet adskillige Batailloner havde marscheret 4 Miil Dagen forud og ei kom til Byen før sildigt om Aftenen Kl. 10—11 med smal Fortæring, da de over 20,000 Mand, som vare samlede, havde opspist Alt i den beleirede Bye. Men hvilken Seiersglæde var der ikke ogsaa hos de hjemvendende friske Mænd og hos de Saa-rede, som have den Trøst i deres Smerter, at de have

tilkjæmpet sig en herlig Seir. I detmindste 800 af Vore ere saarede, og mange ere døde. Et sørgeligt Syn at see dem komme med Vognene fulde. Det var nødvendigt, at Mange maatte bløde ved at storme Batterierne. Trophæerne ere fuldstændige: Hele Fjendens Beleirings-Skyts, alle Mørsene, hvormed Byen blev beskudt, 50 store Ammunitionsvogne med Bomber, Kugler og Granater, 40 Heste, Masser af Geværer, Sabler, Tornystere etc. Fjenden vidste, at noget Stort var igære, men han havde ikke troet, at det skulde skee igaar, eller at vi vare saa mandstærke. Han havde just igaar bestemt at beskyde Byen fra alle Kanter, ødelægge begge Landingsbroer og forstyrre Overfarten, men han fik andet at tænke paa. General Rye faldt dødelig saaret nogle Timer efter, at Slaget begyndte, i Spidsen for sit Mandskab. Man siger, at hened 70 Officerer ere faldne eller saarede. Igaar Eftermiddags vare 1650 Fanger indbragte, og idag har jeg hørt, at der i Alt skulde være ca. 2500, men derfor tør jeg ikke indestaae. Mange af Fangerne ere nogle frække lumpne Karle, og saa længe det var muligt, skjød Erritzøe Batterie paa Overfarten med de Saarede (ogsaa deres Egne), uagtet de godt maae have kunnet see, hvad der førtes. Blandt de tyske Fanger ere 25 Officerer og 6 Læger. — Her er nu stolte, broderlige og glade Følelser i Alles Hjerter, og det er et Liv og en Lyst at byde vore tapre Soldater Haanden, som høre kjærlige og glade paa, hvad man har at sige dem.

Endnu er naturligvis Alt her i Byen i Uorden, og man veed ikke, om man tør tænke paa nogen Ro for det første, men vi ere frie for Skud

Anm. Et Brev, omtrent ligelydende med foranstaaende Nr. 40 til Holger Rørdam i Kbhvn., maa samtidig være blevet sendt til Brevskriverens Broder, Pastor Peter Rørdam i

Mern. Originalbrevet til Holger er i Udgiverens Besiddelse, men af Brevet til Peter — hvortil Originalen vistnok er gaaet tabt — er ligesom af Nr. 39 i samme Blad offentliggjort en hos Landfysikus Uldall opbevaret Afskrift. Dr. Hans Christian Rørdams Breve var, som man vil se, skrevne ud af hans Hjærtedyb og aldeles ikke bestemt til at komme Datiden i Hænde ved umiddelbar Offentliggørelse, men det skete dog, som Peters nedenauførte Svar paa den ældre Broders Brev viser.

Peter R. levede langt mere for den folkelige Offentlighed end Broderen Hans Christian Rørdam, der elskede de stille Studier, omend han ikke var bange for at træde offentlig frem, naar han mente at kunne gøre Nytte. Peters Svar paa Broderens Brev er ret karakteristisk baade for ham og Tiden og gengives nedenfor.

Nr. 41. Fra Pastor Peter Rørdam i Mern til Dr. Hans Christian Rørdam i Fredericia.

Mern, den 26. Juli 1849.

Kjæreste Broder! Dine tvende sidste Breve have været til megen Glæde. Hele Egnen har fornøjet sig over dem. Afskrift af dem sender jeg til Hans¹⁾ og Dronningen²⁾, og det sidste er endog blevet trykt i Præstøe Amtsavis, at Bønderne kunde faa et levende Begreb om Slaget. Du seer, at Dine Breve blive paaskjønnede, og Du kan være heelt rolig for Indholdet, for jeg veier det, som kunde det været mit eget, hvorvidt det er passende at offentliggjøre. Dit Navn har jeg udeladt.

Om Freden siger jeg, at den kan blive til hvad det skal endnu, men angaaende Vaabenstilstanden er det tungt at læse, at vi skal betale Tyskernes og Oprørernes Indkvartering og Fortæring, for ubudne Gjæster er det dog

Søndag otte Dage den 5. August, vil Gud, skal vi

have en Fest i Skoven nærmest for Seiren ved Frederits, kun at Vorherre vil unde os godt Veir. Jeg vil tale om de Danskes Tapperhed, men tillige om, at vi, selv efter de største Manddomsbedrifter, sjældent høste nogen Fortjeneste af Seiren, og udlægge derom Thors-Mythen hos Udgaardsloke

Nu Gud i Vold. Saasnart vi faaer Leilighed, tage vi til Lyderslev at see til Conradine. Drengene have det godt

1) Broderen Pastor Hans Rørdam i Ondløse.

2) Enkedronning Caroline Amalie.

Efter Fredericiaslaget blev Krigsskuepladsen som bekendt forlagt til sydligere Egne, og Livet i Byen begyndte atter at antage sin sædvanlige fredelige Karakter, kun afbrudt af de oplivende Elementer, som de mange unge Officerer udgjorde. Der findes en lang Række Breve fra Forældrene i Fredericia til Sønnen Student Holger i København, men de vedrøre mest hans Studium og Livets daglige Forhold, saa at de næppe kan antages at have almindelig Interesse, men nedenstaaende Brev fra Moderen kan dog som en Afslutning medtages; det viser, at nu er Livet atter vendt tilbage til de daglige Folder.

Nr. 42. Fra Moderen.

Fredericia, den 26. Nov. 1849.

Min kjæreste Holger! Det er meget længe siden, jeg skrev til Dig, men nu har Du jo haft den kjære Faders Besøg, som formodentlig ogsaa var Dig til stor Overraskelse.

Vi gaaer saadan saa smaat og lader Tiden gaa bort, saa jeg veed ikke rigtig, hvor den bliver af, og kan slet ikke faa den til at slaae til. Skat og Maria er stadig i det skønneste Humeur, de spiller og dandser, taler om de Baller, de har været til, og dem, de har i Vente; saaledes i dette Øjeblik disputeres her stærkt om, hvøem Skat skal dandse første Dands med paa Onsdag, da her er Assemblée og Bal i Klubben. Han vil ikke dandse med Maria, og det vil hun endda tilgive ham, da vi har en ung elskværdig Lieutenant Rovsing i Qvarteer, som hun gjør lidt Regning paa, men heller ikke med Sophie H., og det er en stor Forseelse. Her har været et Bal, medens Fader var i Kjøbenhavn, hvor Maria gjorde stor Lykke

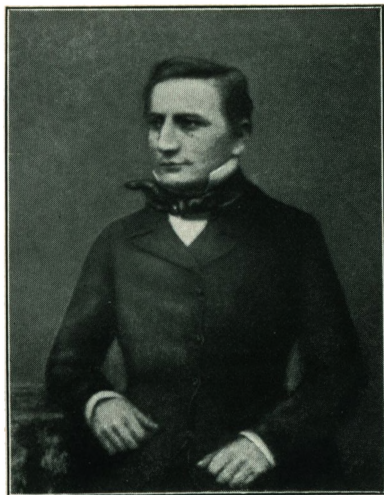
Jeg sender med Din Ven Skipperen fra Ærøe en Fjerding med nogle Æbler, en Ost og 2 Stkr. røget Kjød. Jeg vilde ikke sende Brevet med ham, da han muligvis vil faa en meget langsom Rejse; maa han blot ikke forlise, det er jo et frygteligt Vejr. Nu vil jeg haabe, at dette Kjød maa være ligesaa behageligt og ligesaa drøjt som det, I fik i Sommer

Der er ogsaa en Ting, som jeg vil tale med Dig om, som har gjort mig meget ondt. Skat fortæller mig, at Du nu saa godt som slet ikke omgaaes ***, at han er blevet saa besynderlig o. s. v. Det er ret bedrøvelig; jeg vilde saa gjerne, at I skulde blive ved at holde af ham. Du maa tale kjærligt med ham og see, at Du kan fjerne det, som er Eder i Vejen, det er dog Din ældste Ven, og jeg troer ikke, han er paa en god Vej, naar han ikke kan komme ud af det med Dig. Skat fortæller ogsaa, som ligeledes smerter mig meget, at Dine Strømper begynder at ældes; det er mig næsten et Hjærtetød; imidlertid skal jeg gjøre, hvad jeg kan, men det

vil vare lidt, da baade Spindekoner og Farvere her i Byen ere langsomme som Snegle Levvel, min elskede Søn. Skat, Maria, de smaa Piger og Drengene hilse Dig kjærligst.

Din elskende Moder.

. Den Fjerding, Æblerne er i, kan Du brænde, naar Du har spist dem.

Holger A. Rörstam

DAGBOGSOPTEGNELSERNE.

1847.

22. S e p t. forlod jeg tilligemed 5 Kommilitoner Fredericia for at tage Examen Artium i Kbhvn.

7. O c t. begyndte den mundtlige Examen med Hebraisk, hvorfor jeg fik Laud, og fortsattes de følgende Dage. I det Hele 2 Laud p. c. og 10 Laud.

15. O c t. fik jeg mit akademiske Borgerbrev, og Dagen derpaa blev jeg indskreven i Kongens Livcorps i 4. Comp. Samme Dag blev jeg Medlem af Studenterforeningen.

1848.

20. J a n. døde Kong Chr. VIII paa Amalienborg.

21. J a n. svor Studenterchoret Fr. VII Troskab paa Frueplads.

25. F e b. om Aftenen blev Chr. VIII's Lig ført fra Kbhvn.; ved denne Lejlighed paraderede Studenterchoret i Frederiksberggaden.

20. M a r t s var den store Forsamling i Casino, hvor det blev besluttet, at man skulde forlange Ministeriets Afskedigelse. Paa samme Tid holdt Studenterne en Forsamling i Universitetets Solennitetssal, hvorhen der bragtes Referater om, hvad der samtidig passerede i Casino.

21. M a r t s drog en Deputation af Borgere ledsaget af en Folkeskare paa ca. 1000 Mennesker fra Raadhuset til Christiansborg for at forlange Ministeriet opløst, hvilket ogsaa skete.

22. M a r t s kom den oprørske slesvig-holstenske Deputation til Kbhvn. og blev ledsaget af en stor — men rolig — Folkeskare til Hotel d'Angleterre. Jeg saa disse Karle, de lignede Røvere! Om Middagen ledsagede en Deel Studenter dem som Sauvegarde til Consul Hages Hus, hvor de forbleve. Om Natten holdt nogle Studenter Vagt i Huset.

Samme Dag udnævntes de nye Ministre: »Marts- (Casino)ministeriet«.

27. M a r t s om Aftenen var jeg tilstede, da Kongen tog Afsked paa Exercerpladsen fra de første Tropper, som skulde mod Oprørerne. Kongen hilstes, hvor han kom frem, med en næsten mageløs Enthusiasme.

5. A p r i l afrejste Kongen til Als.

9. A p r i l Slaget ved Bau. Nogle Dage efter kom en Mængde fangne Oprørere til Kbhvn. og bleve satte paa Linjeskibet Dronning Marie.

10. A p r i l blev en Exercerskole oprettet for Eliten af Kbhvns Ungdom, kaldet Centralskolen, hvori jeg ogsaa var.

23. A p r i l Slaget ved Slesvig.

1. M a j tog jeg Examen philologicum med Laud.

En Mængde Studenter gik frivilligt til Hæren; jeg vilde have været med, hvis jeg ikke var blevet hindret af min Faders Forestillinger ¹⁾.

¹⁾ Saa tør denne Bemærkning lyde, gik Forældrenes Afslag dog Student Holger Rørdam meget nær til Hjærte, han brændte af Iver efter at komme afsted, men har var altfor lydig en Søn til at handle paa egen Haand, og han var kun 18 Aar.

2. M a j om Aftenen Kl. 11 rykkede Preusserne ind i Fredericia.

8. M a j blev Fredericia beskydt af Steen-Bille, dog uden at vort Hus leed Skade, Strib blev afbrændt af Preusserne, og Middelfart blev bombarderet.

25. M a j forlod Preusserne Fredericia og Omegn og drog tilbage over Kongeaaen.

J u n i begyndte Studenterne at gjøre Vagter i Kbhvn. ved Slotsholmen og paa Toldboden, senere alene paa sidste Sted.

22. J u l i rejste jeg hjem til Fredericia i Ferien.

10. A u g u s t var jeg en Tour i Strib, hvor jeg saa og talte med de svenske Soldater, som holdt Vagt der; denne blev holdt saa strængt, at ingen maatte komme i Land, som ikke havde Pas eller var personligt bekjendt med Gjæstgiveren.

18. A u g u s t rejste jeg til Kbhvn. med en Skipper; jeg ankom d. 20.

27. S e p t e m b e r kom Schatt og hans Kommilitoner til Kbhvn. for at blive Studenter. Schatt kom til at bo hos Prip og mig ¹⁾).

5. O c t. var Valgene til Rigsdagen ²⁾). Fader havde stillet sig i Fredericia, men faldt igjennem for Etatsraad Bang ³⁾). Onkel Heiberg i Kjerteminde faldt igjennem mod en Bonde; Onkel Hans Engelbreth i Ørbæk havde stillet sig ved Prøvevalget mod Lector Schiern, men da han fik altfor faa Stemmer, stillede han sig ikke paa selve Valgdagen. Samme Dag faldt til Onkel Peter Rørdams og alle Velsindedes store Harm Prof. Clausen igjennem mod en berygtet Væ-

¹⁾ Tre Mand i et lille Værelse.

²⁾ Den grundlovgivende Rigsdag.

³⁾ Senere Indenrigsminister i »Novemberministeriet«.

ver **Hans Hansen** fra Mern. (Onkel var Valgbestyrelsens Formand).

30. Oct. tog jeg Examen philosophicum med Laud.

10. Nov. forlod jeg Kbhvn. og rejste hjem til Fredericia for i et Aarstid under Faders Vejledning at studere Theologi.

1849.

I Februar begyndte Befæstningen af Fredericia under Ingenieurmajor **Lundings** Bestyrelse.

20. April angreb Tyskerne Kolding, som kun var svagt besat af Vore, og bemægtigede sig Byen.

23. April var Slaget ved Kolding; vore Tropper drev Tyskerne ud af Byen, hvorved Major **Schindel** (som faldt) og Major **La Cour** indlagde sig stor Berømmelse. Men da Tyskerne begyndte at beskyde den aabne By med Granater, maatte Vore trække sig tilbage igjen. Paa samme Tid angreb Generalmajor **Rye** Fjenden ved Eistrup og drev dem over Kongeaaen, men da de opkjørte svære Artilleriemasser mod ham, maatte han ligeledes gaa tilbage, uagtet Batteriet **Schultz** med stor Bravour en Tid lang besvarede Fjendens langt overlegne Kanonild Om Eftermiddagen tog jeg og nogle andre ud til Kroen Krybily, i Nærheden af hvilken vore Tropper stode. Paa Vejen mødte vi lange Karavaner med Saarede, blandt hvilke jeg saa den dødeligt saarede Lieutenant i Ingenieurerne **Højer**, som en Maanedstid havde ligget i Qvarter hos os. Ligeledes mødte vi ca. 80 Fanger, som var gjort i Slaget. Om Aftenen, da jeg var kommen hjem, var jeg henne paa det mindre Lazaret, hvor endnu ingen Læger havde faaet Tid at komme; her hjalp jeg med at faa de indbragte Saarede lagte tilrette og med at give dem noget at drikke, da

Mange af dem led meget af Tørst, idet en Deel af dem, som om Morgenen tidligt vare blevne saarede ved Ejstrup, først sent om Aftenen kom til Fredericia.

24. April rykkede vore Tropper nærmere til Fredericia, en Deel kom ind i Byen.

27. April blev 23 Menige og 3 Officerer — Lt. Mammen (norsk), Capt. Bonnichsen, Lt. Meincke — af de ved Kolding faldne eller senere af deres Saar døde begravede paa Trinitatis Kirkegaard.

3. Maj var Affairen ved Taulov og Krybily, hvor Tyskerne bleve aldeles kastede tilbage. Vore gjorde 4 Fanger og toge nogle af Fjendens Saarede. Med Feltprovst Boisen tog jeg derud, men kom først, da Affairen var forbi.

7. Maj marscherede de tyske Rigstropper over den jyske Grændse; kun et Par af vore Batailloner vare i Ilden ved Gudsø, hvorpaa Vore trak sig tilbage, Ryes Corps mod Nord, de øvrige ind i Fredericia.

8. Maj begyndte Fjenden at opkaste Forskandsninger om Fredericia. Enkelte Skud skødes fra Fæstningen paa ham.

9. Maj. Efter Faders Tilskyndelse bestemte jeg mig til at tage til Kbhvn.

10. Maj. Om Natten Kl. 3 begyndte Fjenden at beskyde et Blokhus, vi havde paa Erritzø-Vejen, med gloende Kugler uden dog at skade. Ligeledes sendtes enkelte Kugler ind ad Fæstningen til, men de faldt i Gravene eller bleve siddende i Voldene. Da vore Batterier fra Fæstningen og Strib aabnede deres Ild paa ham, bragtes han snart til Taushed. Kl. 10 om Formd. forlod jeg Fredericia med Skipper Hermansen fra Marstal for at tage til Kbhvn. Det var stik Modvind, saa vi om

Aftenen maatte ankre ved Bogense. Hele Dagen havde vi af og til hørt Kanonskud fra Fredericia.

11. M a j kom vi til Endelave, hvor vi om Eftermd. laae for Anker for Vindstille. Vi hørte Kanonade fra Horsens-Kanten.

12. M a j kom vi til Asnæs ved Kallundborg, hvor vi ankrede om Natten.

13. M a j gik jeg i Land, da jeg var kjed af at sejle længer, da vi enten havde Modvind eller Vindstille. Jeg marscherede samme Dag til Holbæk.

14. M a j tog jeg Kl. 4^{1/2} Em. fra Holbæk med D a m p v o g n e n til Kbhvn., hvortil jeg ankom Kl. 10^{1/2} og begav mig op til Schatt og fik om Natten Logi paa hans Sofa ¹⁾).

15. M a j begyndte jeg at høre theologiske Forelæsninger.

16. M a j begyndte Tyskerne at bombardere Fredericia Kl. 3 om Morgenen og fortsatte det saa det meste af Dagen. Kl. 1 tog Moder og mine to yngste Brødre over til Fyen. Moder fik Bolig hos Gaardmand Hans Nielsen i Røjle ved Strib.

17.—21. M a j fortsatte Fjenden Bombardementet af Fredericia. Ca. 50 Gaarde og Huse bleve afbrændte, og mange flere bleve beskadigede.

3. Juni var der atter stærkt Bombardement af Fredericia, og Tyskerne angreb vore Forposter ²⁾).

10. Juli rejste Schatt til Fredericia for at besøge Fader.

15. Juli kom Schatt til Fredericia, efter at han paa

¹⁾ Altsaa tog Rejsen fra Fredericia til Kbhvn. 3^{1/2} Døgn.

²⁾ Angaaende Skildringen af Fredericia-Slaget den 6. Juli kan henvises til Dr. theol. H. C h r. R ø r d a m s under Nr. 39—40 anførte Breve.

sin Rejse sønden om Sjælland havde været i Land ved Madsnedø, Vordingborg, paa Falster og paa Lyø, ved hvilken Ø den russiske Flaade paa 8 Linjeskibe, 3 Fregatter, 1 Dampskib og 1 Brig dengang laae.

20. Juli besøgte jeg Bedsteforældrenes og Oldeforældrenes Grave paa Tølløse Kirkegaard¹⁾.

16.—18. August var der et stort Marked i Rosenborg Have til Bedste for »de betrængte Jyder«. Indtægten beløb sig til i det Hele 43,000 Rbd. Jeg var der henne med min Slægtning Exam. jur. Peter Teilmann. Han har i de sidste Aar tjent gode Penge ved Kondemnationen af de opbragte Skibe.

8.—12. Sept. bleve de fra Krigen hjemvendte Tropper modtagne med stor Festlighed.

29. November rejste Onkel Peter og Tante Blette tilbage til Mern; medens de vare i Kbhvn., havde jeg oftere været med dem i den italienske Opera og i Theateret, hvortil Onkel Peter hver Aften, saalænge han er i Kbhvn., faaer to Biletter forærende af Enkedronning Caroline Amalie.

1850.

20. Januar døde den store Digter Adam Oehlenschläger.

26. Januar blev han begravet paa Frederiksberg Kirkegaard; jeg var med blandt de Studenter, der bare ham til Graven.

3. Juni holdt Studenterforeningen paa Skydebanen en Mindefest for Oehlenschläger. I den Anled-

¹⁾ Student Holger Rørdam var i den Tid rundt i Sjælland for at besøge flere med den Rørdam'ske Slægt beslægtede Familier i forskellige Præstegaarde.

ning var 50 Studenter fra Lund indbudne; ved Festen holdt Prof. H. F. Holst en versificeret Tale, og en Kantate af Hostrup med Musik af Berggreen blev afsunget. Derefter begav de svenske og danske Studenter sig ud til Frederiksberghave og Søndermarken, hvor adskillige Sange bleve afsungne. Om Aftenen var der et stort Gilde paa Regentsen, til hvilket alle de svenske Studenter og deres danske Værter vare indbudne.

4. Juni. Dagen efter havde Studenterforeningen foranstaltet en stor Skovtur til Dyrehaven; vi vare i det Hele 250 Deltagere. Om Aftenen var der Gilde i Brøndsalen paa Klampenborg, hvor mange danske og svenske Taler bleve holdte, nemlig af Lektor Holten, Carl Ploug, Prof. H. P. Holst, J. Levin, Prof. Thomé (Lund) m. fl. Der var tillige 3 Viser — 2 af Hostrup, 1 af Ploug — trykte i samme Anledning.

5. Juni. Denne Dag rejste de fleste svenske Studenter atter tilbage, ledsagede paa Vejen af de danske Studenters mange Gange gjentagne Hurraraab.

19. Juli rejste jeg paa en lille Skude fra Kbhvn. for at begive mig til Fredericia. Vi vare 26 Passagerer, og da der kun var Plads til et Par Stykker i Kahytten, maatte største Delen ligge paa Dækket og i Lasten. Den første Aften kom vi til Snekkersten ved Helsingør; vi benyttede os af det smukke stille Vejr til at gaae i Land og besøge Helsingør. Om Natten sejlede vi igjen, men da vi havde stærk Modvind, befandt vi os om Morgenen paa samme Sted, som vi vare gaaede ud fra om Aftenen. Da der ingen Udsigt var til den Dag at komme videre formedelst Modvind, begave vi os strax fra Morgenen af i Land forsynede med en god Deel Levnedsmidler af vort medtagne Forraad. Da vi vare

4 Studenter og flere andre unge Mennesker foruden en heel Deel Damer, tilbragte vi en særdeles behagelig Dag med at vandre rundt i Skovene og synge osv. Om Eftermiddagen var det medtagne Forraad af Levemaade sluppet op, hvorfor et Par Stykker af os maatte ro ud til Skibet for at faa Forstærkning. Om Aftenen havde vi et meget muntert, Gilde, som varede til Kl. 11, hvorpaa vi Alle begav os ombord. Henad Morgenstunden lettede vi Anker og sejlede nu ganske langsomt op ad Sundet, medens Kirkeklokkerne — det var en Søndag — klang smukt fra den svenske Kyst i den stille Sommermorgen. Denne og de to følgende Dage fortsatte vi nu Rejsen og ankom efter en seen, men efter Omstændighederne ganske morsom Fart til Fredericia Tirsdag Eftermiddag d. 23. Juli.

25. Juli stod Istedslaget.

25. September blev Fader udnævnt til Sognepræst i Hammer og Lundby.

Linjeskibet Dannebrog løb af Stabelen.

Fra Oktober 1850 er det væsentlig kun rent personlige Notitser, der findes anført i Dagbogen. I November slutter den med Beskrivelsen af en festlig Familiebegivenhed, nemlig Farbroderen Peter Rørdams Bryllup med Frøken Jutta Carlsen, Søster til Kammerherre C. til Gl. Køgegaard. Grundtvig viede Parret i Vartov Kirke.

Holger F. Rørdams Dagbøger for de følgende Aar er betydelig mere udførlige end ovenanførte skematiske Beskrivelser. De vidne om dels med hvor stor Iver og Flid han drev de historiske Studier og samtidig passede

sit teologiske Embedsstudium, men tillige indeholder de ikke saa faa Oplysninger om hans Deltagelse i Datidens om Alt og Intet diskuterende Studentermøder og i de grundtvigske Folkemøder, hvor Farbroderen Peter Rørdam tumlede sig som meget søgt Taler af Hjærtens Lyst, og endelig om Holger Rørdams lejlighedsvisse Deltagelse i de gudelige Lægmandsforstillinger, som Faderen Hans Christian Rørdam med stort Held paa sin elskværdige Maade søgte at sætte sig i et godt Forhold til i Modsætning til mange af hans stokkonservative Embedsbrødre, der med Snæverhjørthet søgte at kalde Fortidens Troesforfølgelser til Live mod »disse selvbestaltede Prædikanter« og »Salmesyngere«, der end ikke benyttede den autoriserede Salmebog, men sang de gamle Brorson'ske Salmer.

De omtalte Forhold giver utvivlsomt et ret karakteristisk Indblik i Datidens Liv i forskellige Planer, men ligger noget udenfor den her valgte Opgave: gennem Dagbogsoptegnelser og Breve at lade noget af Tiden omkring 1848 træde frem. Men et enkelt Exempel paa hvert af disse Slags Møder kan dog anføres efter de senere Dagbøger.

Torsdagen d. 24. Juli 1851.

Om Eftermiddagen rejste alle Beboerne af Mern Præstegaard til Rønnebæksholm, som Tante Juttas Søster Fru Marie Toft ejer, for at være der til Folkefesten, som Dagen efter skulde være der paa Bakkerne ved Hosemoseskoven tæt ved Gaarden. Den næste Dag, d. 25. Juli, Aarsdagen for Istedslaget, om Eftermiddagen Kl. 3 ankom Bestyrelsen fra Nestved, og dermed begyndte Festen. Adjunkt Fleischer, som

var en af Indbyderne, holdt den første Tale; derefter talte Onkel P e t e r R ø r d a m; han har et meget livligt og fornøjeligt Foredrag. Han fortalte flere Stykker af den nordiske Gudelære og anvendte dem som Forbilleder for Nutiden, og det gjorde han med saa stort Liv, at han ofte fremkaldte Munterhed hos Tilhørerne. — Derefter adskiltes Folk en Stund, og man vandrede om i Skoven for at samle Kræfter til at høre flere Taler. Siden begyndte Talerne igjen. Kapellan F. fra Rønnebæk holdt et meget salvesfuldt Foredrag, hvori han formanede Folk til saasnart som muligt igjen at see at vinde Tyskernes Venskab og meer af samme Tønde. Men saa stod Katechet B a r f o d fra Nestved op, og han viste, at saalænge Tyskerne ikke erkendte den Vold og Uret, de havde øvet mod os, saalænge kunde der heller ikke blive noget Venskab. Tyskheden, der paa enhver Maade søgte at træde alt Dansk under Fødder, kunde vi umuligt elske! — — Derefter skikkede Folk sig til Sæde ved lange Borde, som var dækkede i Skoven; her blev holdt endnu mange meer eller mindre vellykkede Taler, medens Højtideligheden efterhaanden afløstes af Gemytligheden. Det var en meget skøn Aften, og da Solen veeg bort, tændtes farvede Lamper rundt om i Skoven, medens store Baal lyste fra de omliggende høje Banker.

L ø r d a g e n d. 9. N o v e m b e r 1851.

Jeg var til en meget stormende Generalforsamling i Studenterforeningen, der var sammenkaldt efter 57 Medlemmers Begjæring, for at Senioratet skulde aflægge Regnskab for den Fremgangsmaade, det havde brugt ved Uddelingen af 50 Billetter til Forestillingen af Shakespeares »Hamlet« (i hvilket den nyeligt optraadte Skue-

spiller Høedt gjorde stormende Lykke), hvilke af Theaterdirektøren Etatsraad Heiberg vare tilstillede det efter Begjæring. — Resultatet blev efter en meget varm Debat, at Forsamlingen gik over til Dagsordenen med den Erklæring: »at den misbilligede Senioratets Handlemaade i denne Sag; det blev nemlig oplyst, at Senioratet havde uddeelt Billetterne til deres private Venner. Derpaa traadte Senioratets Formand Lector Holtén frem og erklærede paa egne og Kollegers Vegne, at Senioratet fratraadte sin Post. For i det mindste at gjøre en Demonstration til Senioratets Fordeel gik strax ca. 15 af dets Venner ud af Foreningen. Flere af dem gik dog ind igjen Dagen efter!

Nytaarsdag 1852.

Jeg var med mine Forældre og Skat til en gudelig Forsamling — den første, jeg nogensinde har bivaanet — hos en Gaardmand i Tvede i Hammer Sogn. Da vi kom, blev der sunget en Psalme af Brorson. Derefter stod en Mand frem og holdt en smuk Bøn, hvorpaa man atter sang en Psalme; dernæst blev der af Luthers Postil forelæst Prædikenen for Nytaarsdag, hvorpaa atter en Psalme blev sunget. Nu stod den samme Mand, som havde forelæst og holdt Bøn — en Skræder fra Karrebæk — frem og holdt en herlig Tale i et saa veltalende Sprog og med saa megen Bibelkundskab, at faa Præster skulde have gjort ham det efter. Efter at nu atter en Psalme var sunget, opfordredes Fader til at tale. Det gjorde han ogsaa paa en saa smuk og hjertelig Maade, som aabenbart oplivede Folkene, især da han bagefter samtalede med dem om forskellige christelige Gjenstande. Efter at vi endnu havde sunget et Par Psalmer, skiltes vi fra dem og kørte hjem med Glæde over den

sande christelige og sindige Aand, der havde vist sig hos disse brave Almuesmænd, der havde bevaret sig saa fri for alt Sekterervæsen, som ellers saa let kunde udspringe af den Forfølgelse, de tidligere have været underkastede.

Holger F. Rørdam, der gennem Selvsyn og navnlig gennem Faderens i det foregaaende anførte Breve var kommen flere af Begivenhederne i Treaarskrigen paa nærmere Hold, skønt han ikke fik opfyldt sit Ønske at komme med som Frivillig, skulde senere paa anderledes alvorlig Maade atter engang mærke Følgerne af en Krig. Han blev i 1860 Præst i Sattrup i Angel, hvor han under yderst vanskelige politiske Forhold dog forstod at vinde den i Hovedsagen tyske og fra Begyndelsen fjendtligsindede Befolknings Venskab og Agtelse. I 1864 maatte han med Hustru og 4 smaa Børn, hvoraf det yngste (Sønnen Holger R.) var nyfødt, efter den ny tyske Regerings Ordre forlade sin Post og over Rendsborg og Lybæk søge til København. Det nærmere om disse Forhold, hvortil der ogsaa findes Materiale, hører dog ikke herhen.

Titelbilledet er formindsket Gengivelse af en Kultegning af Dr. theol. HANS CHRISTIAN RØRDAM fra Slutningen af hans Levetid. Den er udført i næsten Legemsstørrelse af afd. Prof. *O. B. H. Olrik*. Kunstnerens Søn, Prof. Dr. phil. *H. Olrik* har velvilligst givet Tilladelse til Reproduktionen.

Billedet Side 64 af HOLGER FREDERIK RØRDAM er efter et Daguerreotypi fra Begyndelsen af Halvtredserne i forrige Aarhundrede, altsaa kun faa Aar efter Brevenes Fremkomst.

NAVNEFORTEGNELSE.

	Side		Side
Ahrenfeldt, Major	24	La-Cour, Kapt.	22, 41, 68
Ascanius, Præst	53	Lehmann, Orla, Minister . . .	28
Bie, Ltnt.	26	Lunding, Oberst	10
Birchedahl, Vilh., Præst	34	Mammen, Ltnt.	69
Bjerregaard, Magister, Rektor	14	Mechlenburg, Kapt.	21, 26
Boisen, Feltprovst	42, 69	— , Postmester . . .	21
Bolwig, E., Litterat	20	Meincke, Ltnt.	69
Bonin, General	9, 31	Morgenstjerne, Oberst	32
Bonnichsen, Kapt.	69	Nielsen, Justitsraad, Læge . .	14
Casse, A. L., Dr. jur.	9	Næraae, Kapt.	26
Caroline Amalie, Enkedronning	62, 71	Obel, Kapt.	26
Clausen, Prof.	67	Oehenschläger, Adam	71
Daae, L. Chr., Redaktør	38	Ploug, Carl	20
Diogenes, Vilh., Kapt.	14, 41	Prip, Rasmus, Student	13
Engelbreth, Conradine	6	Prittwitz, General	59
— , Marie Elisabeth	8	Ravn, Ltnt.	46
— , Severine Andrea	9	Reumert, Læge	14
— , Wolff Frederik Provst	6	Regenburg, Ltnt.	22
Gandil, Ltnt.	42	Rye, Olaf, General	44, 46, 57, 58
Glud, Ltnt.	53	Salomonsen, A. L., Student . .	13
Hansen, Hans, Væver, Folketingskandidat	68	Sauerbrey, Ritmester	22
Holck, Borgermester	17, 27, 29	Schiern, Lektor	67
Holm, Chr. F., Konferentsr. . . .	8	— , Oberst	20
Hvidding, Overlæge	14	Schindel, Major	68
Hyrup, Ltnt.	46	Stahlschmidt, Præst	40
Ingerslev, Rektor	42	Steen-Bille, Kommandør	20, 29
Jensen-Tusch, Ltnt.	19	Sorterup, Adjunkt	12
Kallenbach, Præst	39, 42	Søeborg, Kateket	39
Knudsen, Hans, Registratør . . .	13	Trepka, Major	18
Krabbe, Oberst	27	Thune, Provst	29
Kragh, Oberst	19, 24	Tscherning, Krigsminister . . .	23
		Wedel, Ltnt.	27
		Wleugel, Ltnt.	54
		Würzen, Ritmester	27

G. E. C. GADS FORLAG.

MARIE RØRDAM

FØDT HAUCH

TILBAGEBLIK
PAA ET LANGT LIV
MINDER

3. OPLAG. 7 KRONER.

„Bispinde Rørdams Bog vil blive staaende i vor Litteratur som et sjældent indholdsrigt Memoireværk, et Minde om en kraftig og nidkær Personlighed og et Vidnesbyrd om det harmoniske Samliv, der i over halvtreds Aar knyttede de to Ægtefæller til hinanden“. (*Politiken*).

FRITS CASSE

EN GAMMEL INGENIØRS
ERINDRINGER

4 Kr. 50 Øre.

„Overhovedet er de to første Kapitler af Casses Erindringer om Barndommen og den første Ungdom, om Datidens Frederiksberg og Kjøbenhavn mere end almindeligt læseværdige. Der er Billed-Kraft i dem, de er opfattede med Barndommens levende Sanser og gengivne — ja, er det med Natur eller med megen Kunst? I alt Fald de præger sig stærkt ind og vil interessere Mange.

I 1875 køber Casse Ejendom i Sverige, i Smaaland, hvor han forbliver endel Aar og driver en ikke ringe Skov- og Fabriksvirksomhed. Man faar her som andre Steder et udmærket Indtryk af hans Idérigdom og hans Evne til at lempe sig efter selv uvante og vanskelige Forhold. Men man faar mere! — man faar nemlig en Skildring af Livet i de store Skovegne, en Skildring, som er enestaaende paa dansk og som giver sin Forfatter en høj Rang som Fortæller, ja som bringer intet mindre end „Gøsta Berlings Saga“ i Erindring. Denne Part af Erindringerne er rent ud fortræffelig, sjelden og fremmed og dog fuldt tilgnet og forstaaet. Omgivelserne og Oplevelserne glemmes ikke let, Vintrene i Skovene, Selskabeligheden og Arbejdet“. (*Berl. Tidende*).